

तथ्याङ्क वन अनुसन्धान तथा प्रशिक्षण केन्द्रले सम्बन्धित सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहमा/ निजी वन धनी समेतको विवरण दुरुस्त गरी व्यवस्थित तवरले राख्नुपर्नेछ । यो कार्य वन अनुसन्धान तथा प्रशिक्षण केन्द्रले वा मातहतका वन प्राविधिक मार्फत सामुदायिक वन उपभोक्ताहरू र निजी वन धनीको प्रत्यक्ष संलग्नतामा सम्पन्न गरिनेछ । बासको बिरुवाको अवस्था के कस्तो रहेको छ र प्लट स्थापना भएको क्षेत्रको सरसफाई गर्ने, गोडमेल गर्ने, आवश्यकतानुसार मलको प्रयोग गर्ने, अनुगमन तथा निरीक्षण जस्ता कार्यमा खर्च गर्न सकिनेछ । यसको अतिरिक्त अनुसन्धान प्रोटोकलमा उल्लेखित विषयहरूको समेत अधावधिक तथ्याङ्क राख्नुपर्नेछ । कार्यक्रम पश्चात प्रतिवेदन साथ प्लट स्थापना भएको क्षेत्र/सामुदायिक वन/निजी वन प्लटको संख्या, साईज, स्थान, संलग्न व्यक्तिहरूको नामावली, जि.पि.एस. कोअर्डिनेट, बिरुवा मापनको विवरण, लागत अनुमान, फोटो लगायतका बिल भर्पाईहरू संलग्न गर्नुपर्नेछ ।

५५. वन्यजन्तुबाट हुने क्षतिका लागि राहत वितरण

यस शीर्षकमा विनियोजित रकम खर्च गर्दा नेपाल सरकारले स्वीकृत गरेको "वन्यजन्तुबाट भएको क्षतिको राहत वितरण निर्देशिका, २०८०" अनुसार हुनुपर्नेछ ।

कार्यक्रम सम्पन्न भएपछि निर्देशिका बमोजिम राहत पाउने व्यक्तिको विवरण, वितरित रकमको विवरण संलग्न गरी मन्त्रालयमा प्रतिवेदन पेश गर्नुपर्नेछ ।

५६. अनुसन्धान अधिकृतका लागि मुद्दा अनुसन्धान/तहकिकात तथा दायरी खर्च (प्रति मुद्दा बढीमा रु १० हजार)

वन र वन्यजन्तु अपराधमा संलग्न हुने व्यक्तिहरूलाई पक्राउ गरी कारवाही प्रक्रिया अगाडि बढाउने सिलसिलामा आवश्यक रकम यस शीर्षकबाट खर्च गरिनेछ । सामान्यतया मुद्दा दायर गर्नका लागि आवश्यक पर्ने मसलन्द, यातायात भाडा, ईन्धन, पानी, अनुसन्धान अधिकृतको भ्रमण/खाजा खर्च, सञ्चार खर्च लगायतका शीर्षकमा खर्च गर्न सकिनेछ । खर्च रकम फछ्छौट गर्दा खर्च भएको बिल भर्पाई एवं मुद्दा निकासको/अभियोग पत्र दायर गरेको सम्बन्धी कागजात पेश गर्नुपर्दछ । मुद्दाको सिलसिलामा विदेशी नागरीक पक्राउ परी दोषाेष/अनुवादक राख्नुपर्दा निजलाई दिनुपर्ने पारिश्रमिक/भत्ता नियमानुसार उपलब्ध गराउन सकिनेछ ।

५७. वन पैदावारमा आधारित उद्यम विकास कार्यक्रम

आधुनिक प्रविधि तथा उपकरणको प्रयोग गरी वनजन्य कच्चा पदार्थमा आधारित वन उद्यमको स्थापना प्रवर्धन र विकास गर्ने, वनपैदावारमा आधारित उद्यमहरूको विकास र प्रवर्धनबाट हरित रोजगारी तथा थप आय आर्जनका अवसरहरू वृद्धि गर्ने एवं निजी वा सामुदायिक वनको साझेदारीमा वनजन्य कच्चा पदार्थमा आधारित निर्यातमुलक वा आयत प्रतिस्थापन गर्ने उद्यम स्थापनका लागि समग्र मूल्य सृङ्खलामा प्रोत्साहन र सहजीकरण गर्ने उद्देश्यले उद्यम विकास कार्यक्रमहरू समावेश गरिएको छ । यस्ता कार्यक्रम संचालन गर्दा प्रचलित सार्वजनिक खरिद ऐन तथा नियमावली बमोजिम देहायको प्रकृया अवलम्बन गरी कार्यान्वयन गरिनेछ ।

वन पैदावारमा आधारित उद्यम विकास कार्यक्रम मार्फत वन पैदावारमा आधारित उद्यम स्थापना र संचालन गर्न चाहने वन उपभोक्ता समूहहरू/सहकारी/निजी कृषकहरूको समूह (आधिकारिक रूपमा उद्यमका लागि दर्ता भएका) बाट लागत साझेदारीमा उद्यम स्थापना तथा संचालनको लागि व्यवसायिक योजना सहितको प्रस्ताव पेश गर्न प्राविधिक तथा आर्थिक प्रस्तावका लागि सार्वजनिक सूचना आब्हान गरिनेछ । यसरी

सूचना प्रकाशन गर्नु आगाडि प्रस्तावहरूको मुल्याङ्कन आधारितैस्वीकृती गर्नु पर्नेछ । पेश हुन आएका प्रस्तावहरूको मुल्याङ्कन गरी वन उपभोक्ता समूहहरू/सहकारी/निजी कृषकहरूको समूह (आधिकारिक रुपमा उद्यमका लागि दर्ता भएका) संग नियमानुसार सम्झौता गरी कार्यक्रम संचालन गरिनेछ । निजी कृषकहरूको समूह (आधिकारिक रुपमा उद्यमका लागि दर्ता भएका)को हकमा कुल लागतको अधिकतम ५० प्रतिशत अनुदान दिने र सहकारी, सामुदायिक वा अन्य साझेदारीको हकमा बढीमा ७५ प्रतिशतसम्म अनुदान दिन यस शिर्षकमा विनियोजन भएको रकमबाट खर्च गर्न सकिने छ ।

स्वीकृत वार्षिक कार्यक्रममा स्थान तोकीएको हकमा स्वीकृत कार्यक्रममा तोकीएको निकायबाट व्यवसायिक योजना माग गरी सोको मुल्याङ्कन गरी उपयुक्त देखिएमा कार्यान्वयन गर्न सकिनेछ । यस शिर्षकमा उल्लेखित प्रकृया बमोजिम वन पैदावारमा आधारित उद्यम सम्बन्धी स्वीकृत कृषाकलापहरू कार्यान्वयन गर्न सकिनेछ ।

५८. वन उपभोक्ता महासंघ ललितपुर मार्फत प्राङ्गारिक मल उत्पादन गर्ने कार्यक्रम

सामुदायिक वन उपभोक्ता महासंघ जिल्ला महासंघ ललितपुरसंगको सहकार्यमा वन क्षेत्रबाट पत्कर,सोत्तर आदि संकलन गरी सोबाट प्राङ्गारिक मल बनाउनका लागि यो कृषाकलाप समावेश गरिएको हो । यो कार्य संचालन गर्दा लागत अनुमान स्वीकृत गरी प्रचलित सार्वजनिक खरिद ऐन तथा नियमावली बमोजिम सामुदायिक वन उपभोक्ता महासंघ जिल्ला महासंघ ललितपुरसंग सम्झौता गरी कार्य संचालन गर्न सकिनेछ ।

५९. काठमाण्डौ महानगरपालिका भित्रका ठूला रुखहरूको तथ्याङ्क संकलन तथा अभिलेख व्यवस्थापन कार्यक्रम

काठमाण्डौ नगरपालिका भित्र रहेका ठूला रुखहरूको तथ्याङ्क संकलन गरी अभिलेख अध्यावधिक गर्ने उद्देश्यले यो कार्यक्रम प्रस्ताव गरिएको छ । डिभिजन वन कार्यालय मार्फत ठूला रुखहरूको नम्बरिङ गरी उक्त रुखको प्रजाति, गोलाई, उचाई, जि.पि.एस. कोअर्डिनेट, फोटो र ठेगाना लिई तथ्याङ्क संकलन गर्नुपर्नेछ । साथै जोखिम, मध्यम जोखिम, उच्च जोखिम वा जोखिम नरहेको मध्ये के कस्तो अवस्थाको हो खुलाई तथ्याङ्कलिई कम्पाइल गरी अध्यावधिक गरी अभिलेख व्यवस्थापन गरिने छ । यस शिर्षकमा विनियोजित रकम स्टेशनरी, Tagging, खाजा, गाडी भाडा, ईन्धन आदिमा खर्च गर्न सकिने छ ।

६०. वन्यजन्तु एम्बुलेस खरिद

काठमाण्डौ उपत्यकामा हुने मानव वन्यजन्तु द्वन्द्व न्युनिकरणका लागि वन्यजन्तुको उद्धार कार्यमा सहजता ल्याउने उद्देश्यले यो कार्यक्रम प्रस्ताव गरिएको छ । वन्यजन्तु मैत्री हुने एम्बुलेन्स गाडी खरिद गर्नुपर्नेछ । यो कार्य प्रचलित सार्वजनिक खरिद ऐन तथा नियमावली बमोजिम खरिद गरिनेछ ।

६१. सल्लाको वनलाई चौडापाते वनमा रुपान्तरण

उपभोक्ताको चाहाना र आवश्यकता समेतलाई दृष्टिगत गर्दै विभिन्न सल्लाको वनलाई चौडापाते वनमा रुपान्तरण गर्ने उद्देश्यका साथ यो कृषाकलाप समावेश गरिएको हो । यो कार्यक्रम बागमती प्रदेशको दिगो वन व्यवस्थापन कार्यविधि, २०७९ मा भएको व्यवस्था बमोजिम कार्यान्वयन गरिने छ । सल्लाको वन भएको क्षेत्रमा सम्बन्धित सब डिभिजन वन कार्यालयबाट उपभोक्ता समूह परिचालन गरी स्वीकृत सामुदायिक वन व्यवस्थापन कार्ययोजना बमोजिम गरिनेछ । स्वीकृत नर्मस्को आधारमा लागत अनुमान तयार गरी सो बमोजिम कार्य गर्नुपर्ने छ । यो कार्य संचालन पूर्व र संचालन पश्चातको फोटो पेश गर्नु पर्नेछ ।

६२. वन विज्ञान अध्ययन संस्थान अन्तर्गत हेटौडामा रहेको म्युजियमको स्तरोन्नति

वन विज्ञान अध्ययन संस्थान हेटौडाको परिसरमा रहेको म्युजियमको स्तरोन्नतिका लागि यो कार्यक्रम प्रस्ताव गरिएको हो । यस कार्यक्रम वन विज्ञान अध्ययन संस्थान हेटौडासंगको समन्वयमा प्रचलित सार्वजनिक खरिद ऐन तथा नियमावली बमोजिम कार्यान्वयन गरिनेछ । यो कार्य संचालन पूर्व र संचालन पश्चातको फोटो पेश गर्नु पर्नेछ ।

६३. **District wise database management and Publication of Encroachment in Bagamati Province**

यस शीर्षक अन्तर्गतको रकम डिभिजन वन कार्यालयहरू अन्तर्गत क्षेत्रका अतिक्रमित क्षेत्रहरूको तथ्याङ्क संकलन(क्षेत्रफल, संरचना, अतिक्रमित क्षेत्रको प्रकृति, अतिक्रमणकारीको विवरण, नक्शा आदि) गरी सोको प्रतिवेदन तयार गर्ने कार्यमा खर्च गरिनेछ । प्रकाशित प्रतिवेदनको एक एक प्रति मन्त्रालय र १५ वटै डिभिजन वन कार्यालयहरूमा पठाउनु पर्नेछ ।

६४. स्नातकोत्तर तहमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूबाट वन/वातावरण विषयसँग सम्बन्धित मन्त्रालयले तोकेका

विषयमा अध्ययन अनुसन्धानका लागि **Research Grant**

वन तथा वातावरण क्षेत्रमा सैद्धान्तिक एवम् व्यवहारिक हिसाबले योग्य एवम् दक्ष मानव संसाधनको विकास गर्नका लागि अध्ययन तथा अनुसन्धान कार्यलाई प्रभावकारी बनाउन जरुरी छ । यसको लागि बागमती प्रदेशमा अध्ययन अनुसन्धान क्षेत्र बनाएका स्नातकोत्तर तहको अन्तिम वर्षमा अध्ययनरत १० जना विद्यार्थीहरूलाई प्रति विद्यार्थी बढीमा ५० हजारसम्म वन संरक्षण तथा व्यवस्थापन, जलवायु परिवर्तन, प्रदूषण तथा फोहरमैला नियन्त्रण, रेड प्लस, वातावरणीय सेवा भुक्तानी, जडिवुटी, जैविक विविधता, भू तथा जलाधार क्षेत्र व्यवस्थापन लगायत वन तथा वातावरणसँग सम्बन्धीत अन्य विषयहरूमा अध्ययन अनुसन्धान गरी शोधपत्र तयार गर्न यस शीर्षकको रकम खर्च गर्न सकिनेछ । यसबाट विद्यार्थीको शोधपत्र तयार गर्ने कार्यमा पनि सहयोग हुने र मन्त्रालयको कार्यक्षेत्रमा समेत सहयोग पुग्ने र प्राप्त तथ्याङ्क एवम् प्रतिवेदनले मन्त्रालयको योजना तर्जुमामा समेत सहयोग पुग्ने अपेक्षा लिइएकोछ । यसको लागि मन्त्रालयले कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्न तपसिल बमोजिमको एक प्राविधिक समिति रहनेछ । सो समितिले मूल्याङ्कनको मापदण्ड तयार गरी सोधकर्ताहरूबाट प्राप्त हुन आएका प्रस्तावहरूको छनौट तथा मूल्याङ्कन गरी स्वीकृतिको लागि पेश गर्नुपर्नेछ । छनौट भएका विद्यार्थीलाई बढीमा दुई किस्तामा रकम उपलब्ध गराईनेछ । अध्ययन अनुसन्धान गर्ने क्षेत्रको कम्तिमा स्नातकोत्तर गरेको वन अधिकृतलाई Co-advisor राख्नु पर्नेछ ।

तपसिल

संयोजक : प्रदेश सचिव वा नीजले तोकेको महाशाखा प्रमुख, वन तथा वातावरण मन्त्रालय
सदस्य : प्रतिनिधि, सम्बन्धीत विश्वविद्यालय
सदस्य : मन्त्रालयले तोकेको वन अधिकृत, वन तथा वातावरण मन्त्रालय
सदस्य सचिव : वन अधिकृत, योजना शाखा, वन तथा वातावरण मन्त्रालय
आवश्यकतानुसार विषय विज्ञलाई आमन्त्रित सदस्यको रूपमा बोलाउन सकिनेछ ।

६५. वन विज्ञान विषयमा स्नातक तह अन्तिम वर्षमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूका लागि इन्टर्नशिप

वन तथा वातावरण क्षेत्रमा सैद्धान्तिक एवम् व्यवहारिक हिसाबले योग्य एवम् दक्ष मानव संसाधनको विकास गर्नका लागि अध्ययन तथा अनुसन्धान कार्यलाई प्रभावकारी बनाउन जरुरी छ । यसको लागि बागमती प्रदेशमा सञ्चालित त्रिभुवन विश्व विद्यालय, वन विज्ञान अध्ययन संस्थानबाट ८ जना र कृषि तथा वन

विश्वविद्यालय, वन संकायबाट ७ जना स्नातक तहको अन्तिम वर्षमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूलाई अध्ययन संस्थानहरूसँग Memorandum of Understanding गरी ईन्टर्न गर्न यस शीर्षकको रकम खर्च गरिनेछ। ईन्टर्न गर्ने विद्यार्थीको छनौट सम्बन्धीत विश्वविद्यालयले गर्नेछ। ईन्टर्न गर्न आएका विद्यार्थीहरूलाई खटिएको निकाय/महाशाखाबाट भुक्तानीको लागि सिफारिस भई आए पश्चात्बढीमा ४ महिनाको लागि मन्त्रालयबाट निर्धारण भए बमोजिमको रकम खाना तथा खाजा खर्च बापत भुक्तानी दिइनेछ।

६६. बागमती प्रदेशलाई कार्यक्षेत्र लिई वन/वातावरण विषयमा अन्तर्राष्ट्रिय जर्नलमा लेख तथा रचना प्रकाशन प्रोत्साहन

बागमती प्रदेशको वन तथा वातावरण क्षेत्रमा भए गरेका कामको अध्ययन गरी सो विषयमा अन्तर्राष्ट्रिय जर्नलमा लेख तथा रचना प्रकाशन गरी अन्तरराष्ट्रिय जगतमा प्रचार प्रसार गराउने प्रयोजनका लागि यो कार्यक्रम प्रस्ताव गरिएको हो। यस बमोजिम अन्तर्राष्ट्रिय जर्नलमा लेख तथा रचना प्रकाशन गर्नेलाई प्रति लेख रचनाको अधिकतम रु. दश हजार प्रदान गरिने छ। यसको भुक्तानीको लागि अन्तर्राष्ट्रिय जर्नलमा लेख तथा रचना प्रकाशन भएको सक्रल प्रकाशन सहित लेखकको निवेदन प्राप्त हुनुपर्नेछ।

६७. वन सम्बर्द्धन कार्य समूह गठन तथा सञ्चालन

दिगो वन व्यवस्थापन कार्यविधि, २०७९ अनुसार वन सम्बर्द्धन सम्बन्धी (Silviculture) प्राविधिक विषयमा नीतिगत र प्राविधिक पृष्ठपोषणका लागि वन तथा वातावरण मन्त्रालयले वन सम्बर्द्धन कार्य समूह (Silviculture Working Group) गठन गरी संचालन गरिनेछ। यस शीर्षकमा विनियोजित बजेट स्वीकृत लागत अनुमान बमोजिम कार्य समूहको बैठक भत्ता, खाजा/खाना, फिल्ड अनुगमनमा जादाको दैनिक भ्रमण भत्ता, यातायात खर्च, ईन्धन खर्च लगायत शीर्षकमा खर्च गर्न सकिनेछ।

६८. प्राविधिक परीक्षण (दिगो वन व्यवस्थापन कार्ययोजना/जलाधार व्यवस्थापन)

यो कृयाकलाप बागमती प्रदेशमा वन तथा वातावरण मन्त्रालय मातहत रहेका डिभिजन वन कार्यालयबाट स्वीकृत भएका दिगो वन व्यवस्थापन कार्ययोजनाको प्राविधिक पक्षको पुरावलोकन गरी आवश्यक पृष्ठपोषण गर्ने उद्देश्यले प्रस्ताव गरिएको हो। यो परीक्षण कार्यका लागि दिगो वन व्यवस्थापन कार्यविधि, २०७९ मा व्यवस्था भए बमोजिमको परीक्षण समितिबाट कार्य सम्पादन हुनेछ। यस शीर्षकमा विनियोजन भएको रकम आवश्यकतानुसार दिगो वन व्यवस्थापन कार्य योजनाको परीक्षणको लागि परिचालन हुने परीक्षण टोलीको लागि दैनिक भ्रमण भत्ता, ईन्धन, गाडी भाडा र आवश्यक मशालन्द आदिमा खर्च गर्न सकिनेछ। कार्य सम्पन्न पश्चात परीक्षण समितिबाट परीक्षण गरिएका कार्ययोजनाको विषयमा विस्तृत प्रतिवेदन तयार गरी मन्त्रालयमा पेश गर्नुपर्ने छ।

६९. वन नर्सरी तथा बीउ स्ट्याण्डहरूको अवस्था सहितको अद्यावधिक विवरण तयारी

विभिन्न जिल्लाहरूमा स्थापना भएका वन नर्सरी तथा Seed Stand हरूबाट विरुवा उत्पादन तथा वनजन्य रुख एवम् बहुउपयोगी प्रजातिको गुणस्तरयुक्त बीउ उत्पादन र त्यस्ता बीउको स्रोतको संरक्षण गर्न स्थापना गरिएका वन नर्सरी Seed Stand को अभिलेख व्यवस्थापनको लागि यो कार्यक्रम राखिएको छ। यस शीर्षक अन्तर्गत विनियोजित रकम नर्सरी तथा Seed Stand को अद्यावधिक गरिने छ। यसमा हरेक कार्यलय अन्तरगत स्थापना भएका नर्सरीहरूको तथा बीउ स्ट्याण्डको देहाय बमोजिमको विवरण तयार गर्नुपर्नेछ।

बीउ स्ट्याण्डहरूको अवस्था सम्बन्धी Reporting Format

सि नं	जिल्ला/कार्यालय	नाम, ठेगाना र जि पि एस लोकेशन	क्षेत्रफल	रुख संख्या	प्रजाति	वार्षिक उत्पादन हुन सक्ने वीउको अनुमानित परिमाण	कैफियत

वन नर्सरीको सम्बन्धी Reporting Format

सि नं	जिल्ला/कार्यालय	ठेगाना र जि पि एस लोकेशन	क्षेत्रफल	वेड संख्या	प्रकृती(Permanent, Temporary,Higtech, simple)	बिरुवा उत्पादन क्षमता	उपलब्ध पूर्वाधार तथा उपकरण	कैफियत

यस शिर्षक अन्तरगतको रकम स्टेशनरी, यस कार्यमा खटिने जनशक्तिको लागि नियमानुसार पाउने यातायात तथा दैनिक भ्रमण भत्ता,प्रतिवेदन लेखन तथा प्रकाशन लगायतका क्रियाकलापमा खर्च गरिनेछ। कार्यालयमा उपलब्ध जनशक्तिबाट कार्य सम्पादन हुन नसक्ने अवस्थामा सार्वजनिक खरिद ऐन तथा नियमावली बमोजिम परामर्श सेवाबाट समेत गर्न सकिने छ । कार्यक्रम सम्पन्न भए पश्चात् प्रतिवेदनमा सञ्चालन भएको कार्यक्रमहरूको फोटो, लागत अनुमान र खर्चको बिल भर्पाई, नर्सरी तथा विउ स्ट्याण्डको GIS नक्शा सहितको विस्तृत प्रतिवेदन पेश गर्नुपर्नेछ ।

७०. जडिवुटी एवम गैहकाष्ठ वन पैदावार विकास बोर्ड गठन तथा संचालन

बागमती प्रदेशको प्रदेश राष्ट्रिय वन २०७६ को दफा ६६ मा व्यवस्था भए बमोजिम स्थापना भई सञ्चालन हुने जडिवुटी एवम गैहकाष्ठ वन पैदावार विकास बोर्डको लागि आवश्यक पर्ने प्रशासनिक तथा अन्य सञ्चालन खर्च यस शिर्षकबाट गरिनेछ ।

७१. सिमसार क्षेत्रमा जलकुम्भी संकलन तथा व्यवस्थापन

सिमसार क्षेत्र (नदी,ताल,तलैया,पोखरी)मा जलकुम्भी लगायत मिचाहा प्रजातिको प्रकोप नियन्त्रण गरि सिमसार क्षेत्रको संरक्षण तथा व्यवस्थापन गर्ने उद्देश्यका लागि यो कार्यक्रम राखिएको हो। यस शिर्षकमा विनियोजित रकम जलकुम्भी लगायतका अन्य मिचाहा वनस्पती संकलन गरि अन्य स्थानमा व्यवस्थापन गर्न लाग्ने कार्यमा खर्च गर्न सकिनेछ ।

७२. कबुलियती वन समूह पुरस्कार

उत्कृष्ट कबुलियति वन पुरस्कारको लागी सबडिभिजन वन कार्यालयबाट सिफारससाथ पेश भएका उत्कृष्ट कबुलियति वन समूहहरू मध्येबाट उत्कृष्ट ३ कबुलियति वन समूह मध्ये प्रथम/द्वितीय/तृतीय पुरस्कार प्रदान गरिने छ। डिभिजन वन कार्यालयहरूबाट उत्कृष्ट समूह छनौट गर्दा निम्नानुसारको आधारभुत मापदण्ड पुरा गरेको हुनुपर्नेछ । उत्कृष्ट सामुदायिक वन पुरस्कारका लागि गठित छनौट समितिबाट कबुलियती वन समूह पुरस्कारको छनौट गर्नुपर्नेछ ।

छनौट गर्ने न्युनतम आधारहरू

१.खर्च र आम्दानिको वार्षिक कारोवार अद्यावधिक गरेका।

२. समूहको विधान तथा कार्ययोजना बमोजिम कार्य सम्पादन गरेका । हेटौडा, नेपाल
३. वन ऐन २०७६ तथा वन नियमावली २०७९ बमोजिम समूहको कोष परिचालन गरेका ।
४. उत्कृष्ट कार्य सम्पादन गरेका ।

७३. जिल्लाको वन क्षेत्रको एकिन तथ्याङ्क(कित्ता नम्बर सहित)को प्रोफाइल तयार गरी प्रकाशन

वन क्षेत्र तथा आवादी क्षेत्र बिच देखापर्ने विवाद न्यूनिकरण गरी वन श्रोतको व्यवस्थापनमा प्रभावकारीता ल्याउनको लागि वन क्षेत्र तथा अन्य क्षेत्र एकिन गर्ने कार्यका लागि यो कार्यक्रम राखिएको हो । यसका लागि नापी कार्यालय स्थानीय पालिकासँग समन्वय गरी निजी स्वामित्वको रूपमा रहने गरी जग्गाधनी प्रमाणपूर्जा प्राप्त गरे बाहेकका अन्य जग्गाहरुको कित्ता नम्बर र क्षेत्रफल विवरण सङ्कलन गरी प्रोफाइल तयार गरिनेछ । यस शीर्षकमा विनियोजित रकम तथ्याङ्क सङ्कलन फिल्ड भेरिफिकेशन गर्न लाग्ने कार्यमा हुने खर्चहरु बैठक भत्ता इन्धन खटिने जनशक्तिको लागि दैनिक भ्रमण भत्ता आदिमा खर्च गर्न सकिनेछ ।

७४. वन डढेलो रोकथाम, नियन्त्रण तथा व्यवस्थापन कार्यक्रम

सुख्खा याम अर्थात फाल्गुण-चैत्र देखि वनजंगल क्षेत्रमा विभिन्न कारणबाट आगलागी एवम् डढेलोको प्रकोप गम्भीर रूपमा देखापर्दै आएको छ । कतिपय अवस्थामा मानिसको नियन्त्रणभन्दा बाहिर पनि वन डढेलो प्रकोप देखापर्दै आएको छ । वन डढेलोको नियन्त्रण गर्न पञ्चवर्षीय वन व्यवस्थापन कार्ययोजनामा उल्लेखित Action plan हरू एक मुख्य एउटा आधार हुनेछ । आवश्यकतानुसार नजिकका समूहलाई संस्थागत रूपमा जोडी अग्नी नियन्त्रण सञ्जालको रूपमा रूपान्तरण गर्नुपर्दछ । यस शीर्षकमा व्यवस्था भएको रकम स्वीकृत लागत अनुमान बमोजिम नियन्त्रित डढेलो लगाउने, सञ्जाल परिचालन, अग्निरेखा निर्माण तथा मर्मत सुधार, प्रचारप्रसार, जनचेतना अभिवृद्धि, अग्नि नियन्त्रण सञ्जाल, कर्मचारी तथा सुरक्षा निकाय परिचालन(इन्धन, खाजा, खाना, पानी आदि खर्च), डढेलो सूचना खरिद, प्राथमिक उपचार, दमकल परिचालन, वन डढेलो सम्बन्धी सूचना प्रसारण तथा उपकरण खरिद आदिमा यो रकम खर्च गर्न सकिनेछ । कार्यक्रम सम्पन्न भएपश्चात् प्रगति प्रतिवेदन तयार गरी पेश गर्नुपर्नेछ । वन डढेलो नियन्त्रण तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी प्रचार प्रसार माघ महिनादेखि गर्नुपर्नेछ ।

७५. धादिङ्ग जिल्लाको उत्तरी क्षेत्रमा रहेको गणेश हिमाल सहितको क्षेत्र समावेश गरी वन संरक्षण क्षेत्र घोषणाका लागि पूर्व तयारी

यसको लागि डिभिजन वन कार्यालयले कार्यक्रम ब्रेक डाउन गरेर संचार मध्यमबाट प्रचार गर्ने, यसको प्रचार प्रसारको लागि जनाकारीमूलक ब्रोशर प्रकाशन र अन्तरकृया कार्यक्रम संचालन गर्न सक्नेछ । समूहस्तरीय, पालिकास्तरीय, जिल्लास्तरीय, प्रदेशस्तरीय विभिन्न सरोकारवालाको अन्तरकृया कार्यक्रम गर्नका लागि स्वीकृत लागत अनुमान बमोजिम खर्च गर्नु पर्नेछ । यसमा पालिका तथा अन्य संघसंस्थाको आवश्यक सहयोग, सहकार्य गर्न सकिनेछ ।

७६. बराण्डाभार क्षेत्र भित्र ढलापडा तथा सुख्खड खडा काठ दाउरा संकलन (जिल्ला दर रेट अनुसार - संकलन खर्च प्रदेश सरकारलाई सोध भर्ना हुने गरी)

यो कार्यक्रम बराण्डाभार क्षेत्रभित्र रहेका ढलापडा तथा सुख्खड खडा काठ दाउराहरु कुहिन नदिन तथा राजस्व सङ्कलन गर्ने उद्देश्यले प्रस्ताव गरिएको हो । प्रचलित सर्वजनिक खरिद ऐन तथा नियमावली अनुसार काठ

दाउरा लिलाम भए पश्चात् कटान मुद्दान बापतको रकम, प्रदेश संघित कोषमा दाखिला गर्नुपर्नेछ । कार्यक्रम सम्पन्न भए पश्चात् सङ्कलन गरिएको काठ दाउराको परिमाण, लिलाम बिक्री गरिएको परिमाण तथा विभिन्न कृयाकलापहरूको फोटो सहितको प्रतिवेदन पेश गर्नुपर्नेछ ।

७७. बकपत्रका लागि अदालतमा हाजिर हुने व्यक्तिका लागी अदालतसम्म आते जाते तथा खाना खर्च वन कार्यालयहरूबाट अनुसन्धान भै सम्बन्धित निकायहरूमा अभियोजन भएका मुद्दाहरूमा सरकारी साक्षीको रूपमा अदालतले उपस्थित भै समयमा नै न्यायिक निरूपण होस भन्ने मनसायको लागि यो कार्यक्रम राखिएको हो । यसमा विनियोजित रकम बकपत्रका लागि अदालतमा हाजिर हुने व्यक्तिका लागी अदालतसम्म आते जाते तथा खाना खर्चको भुक्तानीको लागि खर्च गर्न सकिनेछ । कार्यक्रम सम्पन्न भए पश्चात् अदालतबाट बकपत्रका लागि लेखिएको पत्र र अदालतमा उपस्थित भएको प्रमाण तथा भर्पाई संलग्न गर्नुपर्नेछ ।

७८. डि.व.का. स्तरीय वन क्षेत्र प्रोफाइल तयारी (प्रत्येक सब डिभिजनको अलग अलग समेत समावेश गर्ने) डिभिजन र सो अन्तर्गतका सबडिभिजन वन कार्यालयगत रूपमा वन तथा वातावरण क्षेत्र लगायत अति आवश्यक अद्यावधिक तथ्याङ्कहरू जस्तै: वन व्यवस्थापन पद्धति अनुसारको विवरण (वनको संख्या, क्षेत्रफल, लाभान्वित घरधुरी र जनसंख्या, समिति सम्बन्धी विवरण, वनको मौज्दात, वृद्धिदर र वार्षिक संकलन गर्न सकिने परिमाण आदि), जैविक विविधताको अवस्था (वनस्पति वन्यजन्तु रैथाने प्रजाति, लोपोन्मुख प्रजाति, सिमसार क्षेत्र, जैविक विविधताको संवेदनशीलताको आधारमा हट स्पट आदि), नदी उकास तथा वृक्षारोपण गर्न सकिने सम्भाव्य स्थानहरूको विवरण अनुमानित क्षेत्रफल सहित, वन अपराधका दृष्टिकोणले संवेदनशील क्षेत्र एवं नाकाहरू, वन उधमहरू, जडिवुटी तथा गैहकाष्ठ वन पैदावारको उपलब्धता एवं पकेट क्षेत्रहरू एकिन गर्ने कार्यका लागि यो कार्यक्रम राखिएको हो । माथि उल्लेखित विवरणहरू सबडिभिजनहरूको अलग अलग तयार गरी डिभिजन वन कार्यालयको समष्टिगत प्रोफाइल तयार गरिनेछ । यस शिर्षकमा विनियोजित रकम तथ्याङ्क सङ्कलन फिल्ड भेरिफिकेशन गर्न लाग्ने कार्यमा हुने खर्चहरू, इन्धन, खटिने जनशक्तिको लागि दैनिक भ्रमण भत्ता आदिमा खर्च गर्न सकिनेछ । कार्यालयमा उपलब्ध जनशक्तिबाट कार्य सम्पादन हुन नसक्ने अवस्थामा सार्वजनिक खरिद ऐन तथा नियमावली बमोजिम परामर्श सेवाबाट समेत गर्न सकिने छ । कार्यक्रम सम्पन्न भए पश्चात् प्रोफाइलका साथ साथै तथ्याङ्क सङ्कलन कार्यको तस्वीर, कार्यक्रमहरूको फोटो, लागत अनुमान र खर्चको बिल भर्पाई, वस्तुस्थिति झल्कने GIS नक्शाहरू सहितको विस्तृत प्रतिवेदन पेश गर्नुपर्नेछ ।

७९. उत्कृष्ट कर्मचारी पुरस्कार

वन तथा वातावरण मन्त्रालय अन्तर्गतका जिल्लास्थित कार्यालयहरूमा कार्यरत बागमती प्रदेश सेवा अन्तर्गतका कर्मचारीहरू मध्ये तोकिएको जिम्मेवारी बमोजिम कार्यसम्पादनमा प्रतिस्पर्धी वातावरण सृजना गरी सेवा प्रवाहमा खटिने कर्मचारीहरूमा उत्प्रेरणा पैदा गर्ने र कर्मचारीहरूलाई जिम्मेवार बनाउनका लागि यो कार्यक्रम राखिएको हो । यसका कार्यान्वयनका लागि छुट्टै कार्यविधि स्वीकृत गरी कार्यान्वयन गरिनेछ ।

८०. उत्कृष्ट कार्यालय पुरस्कार

बागमती प्रदेश सरकार वन तथा वातावरण मन्त्रालय अन्तर्गतका जिल्लास्थित कार्यालयहरू मध्ये तोकिएको जिम्मेवारी बमोजिम सेवा प्रवाहमा गुणात्मक सुधार गर्दै अन्तर कार्यालय बिच कार्यसम्पादनमा प्रतिस्पर्धी

वातावरण सृजना गरी जिम्मेवार बनाउनका लागि यो कार्यक्रम राखिएको हो । यसका कार्यान्वयनका लागि छुट्टै कार्यविधि स्वीकृत गरी कार्यान्वयन गरिनेछ ।

८१. सब डिभिजनस्तरमा वन क्षेत्रको ज्वलनशील पदार्थ हटाई डढेलो व्यवस्थापन

सुख्खा याम अर्थात फाल्गुण-चैत्र देखि वनजंगल क्षेत्रमा विभिन्न कारणबाट आगलागी एवम् डढेलोको प्रकोप गम्भीर रूपमा देखापर्दै आएकोछ । समयमा नै वन क्षेत्रबाट प्रज्वलनशील पदार्थ व्यवस्थापन नभएको कारण वन डढेलो मानिसको नियन्त्रणभन्दा बाहिर गई प्रकोपको रूप लिने गरेको छ । यस कार्य अन्तर्गत वन डढेलो जोखिम रहेको वन क्षेत्रहरूमा रहेको प्रज्वलनशील पदार्थहरू हटाई तोकिएको स्थानमा व्यवस्थापन वा नियन्त्रित आगो लगाई नष्ट गरिनेछ । यस शीर्षकमा व्यवस्था भएको रकम स्वीकृत लागत अनुमान बमोजिम प्रज्वलनशील पदार्थको सङ्कलन, ढुवानी, नियन्त्रित डढेलो लगाउने, सञ्चाल परिचालन, जनशक्ति परिचालन (इन्धन, खाजा, खाना, पानी आदि खर्च), प्राथमिक उपचार आदि कार्यहरूमा खर्च गर्न सकिनेछ । कार्यक्रम सम्पन्न भएपश्चात् प्रगति प्रतिवेदन तयार गरी पेश गर्नुपर्नेछ ।

८२. नर्सरी निर्माण, जडिबुटि तथा अन्य बिरुवा उत्पादन, खरिद र वृक्षारोपण

१ नर्सरी निर्माण/मर्मत

डिभिजन वन कार्यालयहरूमा स्थायी प्रकृतिको नर्सरीको निर्माण तथा मर्मत गरी गुणस्तरिय बिरुवा उत्पादन गर्न यो कार्यक्रमको व्यवस्था गरिएको हो । संचालनमा रहेको नर्सरीलाई स्तरोन्नति गर्न वा नयाँ स्थायी प्रकृतिको नर्सरी निर्माण गर्न यो कार्यक्रम केन्द्रित रहेको छ । डिभिजन वन कार्यालय मार्फत हुने वृक्षारोपण तथा बिरुवा वितरण गर्ने कार्यमा बिरुवा उत्पादन गर्न उपयुक्त स्थानमा (डिभिजन तथा सबडिभिजनमा) नर्सरी निर्माण गर्न यो क्रियाकलाप संचालन गरिनेछ । यस्ता नर्सरीमा भौगोलिक अवस्था, बिरुवाको माग र वृक्षारोपण क्षेत्र हेरी तोकिएको संख्यामा बिरुवा उत्पादन हुनेछ जिल्ला वन पैदावार आपूर्ति समिति संचालनमा रहेको जिल्लामा स्थायी नर्सरीको लागि आपूर्ति समितिको कार्यक्रमसंग एकिकृत गर्नु पर्नेछ । लागत अनुमान गर्दा वन तथा भू-संरक्षण मन्त्रालयको प्रचलित स्विकृत नर्मस तथा प्रचलित जिल्ला दररेट बमोजिम गर्नुपर्नेछ । कार्यतालिका तयार गरी प्रथम त्रैमासिकको अवधिमा नर्सरी निर्माण तथा मर्मतका कार्यहरू गर्नुपर्नेछ । अस्थायी नर्सरी संचालन भएकोमा सो को स्तरोन्नति गरी स्थायी गर्न सकिनेछ । नर्सरीमा सिचाईको स्थायी व्यवस्था, हरेक बेडमा छहारी तथा ट्यागिड, नर्सरी सुरक्षाको लागि स्थायी तारबार वा पर्खाल, ओभरहेड वाटर टैंक, स्टोर हाउस, कम्पोष्ट पिट, सेडहाउस, ग्रिन हाउस, हरेक बेडमा पाईप जडान गरी स्प्रिङ्कल सिचाईको व्यवस्था, वत्तीको व्यवस्था गर्नु पर्नेछ । बहुवर्षिय बिरुवा उत्पादन गर्नको लागि पहिलो वर्ष उत्पादन भएको बिरुवाको अर्को वर्षमा उपयोग गर्नसक्ने गरी व्यवस्था मिलाउनु पर्नेछ । जडिबुटीका बिरुवा उत्पादन गर्दा पकेट क्षेत्रको लागि उत्पादन गर्नुपर्नेछ । नर्सरी निर्माण तथा सुधार गर्दा गरिएका क्रियाकलापहरूको स्पष्ट देखिनेगरी रजिष्टरको व्यवस्था गरिनु पर्दछ । नर्सरी राखिएको स्थानमा स्पष्ट देखिनेगरी नामाकरण गरी Layout देखिने गरी होर्डिङ बोर्ड राख्नुपर्नेछ । कार्यक्रम सम्पन्न भएपछि प्रगतिमा निम्न बुँदाहरू समावेश गर्नुपर्नेछ ।

- नर्सरी स्थापना तथा मर्मतको औचित्य
- नर्सरी स्थापना तथा मर्मत गरिएको स्थान, Layout सहितको होर्डिङ बोर्ड नक्साहरू
- नर्सरीको बिरुवाउत्पादन क्षमता र स्थानको क्षेत्रफल
- स्थापना तथा मर्मत गर्दा लागेको खर्च

- नर्सरी संचालन हुने अनुमानित अवधि
- नर्सरी स्थापना तथा मर्मत हुनु अघि तथा पछिको फोटो

२ विरुवा उत्पादन तथा वितरण

२.१ काष्ठ र बहुउपयोगी प्रजाती

खाली रहेको वनक्षेत्रमा वृक्षारोपण गर्न, जनसमुदायको जग्गामा विरुवा रोपण गरी रुखले ढाकेको क्षेत्रको विस्तार गर्न डिभिजन वन कार्यालय वा सबडिभिजन वन कार्यालय मार्फत विरुवा उत्पादन गरी वितरण गर्न यो कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ । विरुवा वितरण गर्दा सबै प्रकारका वनहरू जस्तै: सरकारद्वारा व्यवस्थित वन, सामुदायिक वन, निजी वनहरू आदिमा जनसहभागीता परिचालन गरी वृक्षारोपण गर्न अभिप्रेरित गरिनेछ ।

- नर्सरीमा विरुवा उत्पादन गर्दा स्थानीय र प्रदेशको आवश्यकता तथा व्यवसायिक महत्वका विरुवालाई ध्यान दिई जात, संख्या र साइज खुल्ने गरी विरुवा उत्पादन योजना तयार गर्नुपर्नेछ । सो गर्दा विरुवाको प्रकृति अनुसार उपयुक्त विरुवा उत्पादन गर्न आवश्यक अवधिका आधारमा उपयुक्त साइजको पोलिव्यागमा उत्पादन गर्नुपर्नेछ ।
- कायदेशिमा कुन कुन प्रजातिका स्थानिय आवश्यकता अनुसार विरुवा उत्पादन गर्ने हो स्पष्ट रूपमा खुलाउनुपर्नेछ ।
- गुणस्तरयुक्त तथा स्थानियस्तरमा सफल भएका रुखविरुवाका बीउलाई मात्र छनोट गर्नुपर्नेछ ।
- यसरी उत्पादन हुने विरुवा समुदायमा आधारित वन, सरकारद्वारा व्यवस्थित वन, सार्वजनिक तथा सरकारी जग्गामा वृक्षारोपण, वातावरण दिवस, वन महोत्सव जस्ता कार्यक्रम तथा सर्वसाधारणहरूलाई निजी वृक्षारोपणका लागि वितरण गरिनेछ ।
- विरुवा उत्पादन भई वितरण गर्दा वितरण रजिस्टर खडा गरी राख्नु पर्नेछ । विरुवा वितरण गरिएको बिस्तृत विवरण अद्यावधिक गरेर राख्नुपर्नेछ ।
- विरुवा उत्पादनको प्रतिवेदनमा नर्सरी रहेको स्थान, क्षेत्रफल, क्षमता, GPS लोकेशन, जात, उमेर अनुसार विरुवा संख्या, फोटो, बीउको श्रोत, वितरण/उपयोग रजिष्टर, रोजगारी सृजना लगायतका विवरण राख्नुपर्नेछ ।
- स्वस्थय र गुणस्तरीय विरुवा मात्र वितरण गर्नु पर्नेछ ।

२.२ जडिबुटी तथा गैहकाष्ठ प्रजाती

वनक्षेत्रलाई जैविक विविधतायुक्त बनाउन, बैकल्पिक आयश्रोतको रूपमा विकास गर्न जडिबुटी तथा गैहकाष्ठ प्रजातीका विरुवा उत्पादन गरी वृक्षारोपण गर्न अभिप्रेरित गर्ने र जडिबुटी तथा गैहकाष्ठ वन पैदावारको आपूर्ति र उत्पादनमा अभिवृद्धि भई आयआर्जन तथा जिविकोपार्जनमा सुधार पुऱ्याउने उद्देश्यबाट यो क्रियाकलाप संचालन गरिनेछ । विरुवा वितरण गर्दा सबै प्रकारका वनहरू जस्तै: सरकारद्वारा व्यवस्थित वन, सामुदायिक वन, निजी वन, कबुलियति वन, संरक्षित वन आदिमा जनसहभागीता परिचालन गरी वृक्षारोपण गर्न अभिप्रेरित गरिनेछ । जडिबुटी तथा गैहकाष्ठ प्रजाति उत्पादन गर्दा उच्च मूल्य, बजारमा माग भएको र स्थानीय किसानको रुचि अनुसारको प्रजातिहरूको सर्भेक्षण गरी सो को सूची बनाई उत्पादन गर्नुपर्नेछ । नर्सरीमा विरुवा उत्पादन गर्दा स्थानीय आवश्यकता अनुसार तथा व्यवसायीक महत्वपूर्ण जडिबुटी प्रजाति, सुगन्धित घाँस तथा बाँस कलमी विरुवा उत्पादन गर्नुपर्नेछ । जडिबुटीको हकमा प्राविधिक रूपले

उपयुक्त प्रजाति छनौट गरी बिरुवा उत्पादन गर्नुपर्नेछ । जडिबुटीको खेतीको लागि विशेष क्षेत्र छनौट गरी उक्त क्षेत्रमा वृक्षारोपणको लागि तोकिएको, बहुमूल्य र ठाउँ विशेष जडिबुटी जस्तै लौठसल्ला, टिमुर, तेजपात, अमला, घिऊकुमारी आदि जातका बिरुवा उत्पादनमा जोड दिनुपर्नेछ ।

२.३ नर्सरीमा मौज्दात रहेको महत्वपूर्ण प्रजातिका बहुवर्षीय बिरुवाको तयारी तथा व्यवस्थापन

यस शीर्षकमा विनियोजित रकम डिभिजन वन कार्यालयहरूको नर्सरीमा मौज्दात रहेको महत्वपूर्ण प्रजातिका बिरुवाहरूको संरक्षण एवं व्यवस्थापन कार्यको लागि खर्च गर्न सकिनेछ । कार्य संचालन गर्दा नर्सरीमा मौज्दात रहेको बिरुवाहरूको प्रजाति, संख्याको विवरण सहित प्रतिवेदन तयार गरी बिल भर्पाई लगायतका आवश्यक कागजातहरू संलग्न गरी पेश गर्नुपर्नेछ ।

२.४ वृक्षारोपण

वार्षिक वृक्षारोपण योजना (स्थान, नक्शा, क्षेत्रफल, संख्या, प्रजाति समेत) तयार गरी डिभिजन वन कार्यालयले आवश्यकता महशुस गरी प्रस्ताव गरेको स्थानमा वृक्षारोपण गर्न यो कृयाकलाप समावेश गरिएको छ । सकभर वृहत क्षेत्रमा वृक्षारोपण गर्ने कार्यलाई प्राथमिकता दिनुपर्नेछ । स्वीकृत वार्षिक कार्यक्रममा व्यवस्था भए अनुसार विभिन्न सार्वजनिक, खाली र पर्ति जग्गामा वन तथा भूसंरक्षण मन्त्रालयको २०७० मा स्वीकृत नर्मस अनुसार लागत अनुमान स्वीकृत गरी वृक्षारोपण गर्न सकिने छ । वृक्षारोपण पश्चात संरक्षणको सुनिश्चितताका लागि आवश्यकता अनुसार तारबार, घेरबार, हेरालु लगायतका क्रियाकलापहरू समेत गरिनेछ । वृक्षारोपण गरिने स्थानको जि.पि.एस. लोकेशन सहित GIS नक्शा, क्षेत्रफल, प्रजाति, संख्या आदिको विस्तृत विवरण संलग्न राखी प्रगति विवरण पेश गर्नुपर्नेछ । यसरी वृक्षारोपण गरिएको ठाउँमा यी विवरणहरू सहितको एउटा होर्डिङ बोर्ड समेत राख्नुपर्नेछ । गत वर्षहरूमा भएका वृक्षारोपण क्षेत्रको गोडमेल, पुनःरोपण र संरक्षणको व्यवस्था समेत यसै शीर्षकबाट गर्न सकिनेछ । साथै यस अन्तर्गत विभिन्न दिवस, समारोह तथा अतिक्रमण हटाईएको वा अतिक्रमण हुन सक्ने सम्भावित क्षेत्रमा समेत घेराबार सहितको वृक्षारोपण गर्न सकिनेछ । वृक्षारोपणको योजना बनाई कार्यान्वयनको विवरण वन निर्देशनालय र मन्त्रालयमा पेश गर्नु पर्नेछ । वृक्षारोपण क्षेत्रको नियमित अनुगमन गरी सोको प्रतिवेदन मन्त्रालय र निर्देशनालयमा पठाउनु पर्नेछ ।

२.४.१ किसान तथा वन समूह मार्फत वृक्षारोपण र संरक्षण

डिभिजन वन कार्यालयले किसान तथा वन समूहहरूको आवश्यकता महशुस गरी तथा वार्षिक कार्यक्रममा प्रस्ताव गरेको स्थानमा वृक्षारोपण गर्न यो कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ । भने अन्य स्थानमा सार्वजनिक प्रस्ताव आह्वान गरिनेछ । कार्यक्रम संचालनको लागि समूहले योजना सहितको विवरण पेश गर्नुपर्नेछ । स्वीकृत वार्षिक कार्यक्रममा व्यवस्था भए अनुसार स्थानीय किसान तथा वन समूह मार्फत वृक्षारोपण गर्न जनसहभागिता परिचालन गरी यो कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ । यो कार्यक्रममा छुट्याइएको बजेट किसान वा समूहले काम सम्पन्न गरेपछि डि.व.का.को कर्मचारीको अनुगमन प्रतिवेदन पश्चात निजको खातामा रकम उपलब्ध गराईनेछ । यसरी वृक्षारोपण गरिएको ठाउँमा वृक्षारोपण गरिएको स्थान, प्रजाती र संख्या, वृक्षारोपण गरिएको क्षेत्रफल र नक्सा विवरण सहितको एउटा होर्डिङ बोर्ड समेत राख्नुपर्नेछ । कार्यक्रम सम्पन्न पछि प्रगतिमा निम्न बुँदाहरू समावेश गर्नुपर्नेछ

- औचित्य र योजना, बिरुवा संरक्षण योजना
- वृक्षारोपण गरिएको स्थान, प्रजाती र संख्या
- वृक्षारोपण गरिएको क्षेत्रफल, फोटाहरू र नक्सा विवरण

२.४.२ सार्वजनिक, नदी किनारा, नदी उकास जग्गामा वृक्षारोपण तथा वन विकास

यस शीर्षकमा विनियोजन भएको रकमबाट डिभिजन वन कार्यालयको नर्सरीमा हुर्किएका विरुवाहरु ढुवानी गरी रोपण गर्नुपर्नेछ । वृक्षारोपण गर्नु पूर्व उल्लेखित क्षेत्र छनौट गरी सार्वजनिक जग्गामा वृक्षारोपण गर्नु पर्दा उपभोक्ता समूह गठन गरी संभव भएसम्म स्थानीयको चाहना एवं आयआर्जन हुनसक्ने किसिमका प्रजातिको विरुवा रोपण गर्नुपर्नेछ । वृक्षारोपण भएको क्षेत्रलाई तारवारको व्यवस्था गरी संरक्षण गर्नुपर्नेछ । सार्वजनिक समूहद्वारा वृक्षारोपण भएको क्षेत्रको अनुगमन डि.व.का.बाट नियमित रूपमा गरी प्रतिवेदन पेश गर्नुपर्नेछ । कार्यक्रम सम्पन्नपश्चात प्रगति पेश गर्दा निम्न बुंदाका विषयहरु समावेश गर्नुपर्नेछ ।

- कार्यक्रम संचालन भएको स्थान
- कार्यक्रमको संख्यात्मक भौतिक प्रगति र भारित प्रगति
- कार्यक्रमको वित्तीय प्रगति

२.४.३ जडिबुटी तथा गैहकाष्ठ विरुवा रोपण र विस्तार

क) निजी जग्गामा जडिबुटी खेती

१. पहिलो त्रैमासिक भित्र पालिका एवं जनप्रतिनिधिहरूसँग समन्वय गरी, सरोकारवालाहरु, इच्छुक व्यवसायी विच अन्तरक्रिया तथा अभिमुखीकरण गोष्ठी संचालन गर्ने ।
२. दोश्रो त्रैमासिकको पहिलो महिनामा कार्यक्रममा तोकिएको स्थानमा बाहेक अन्य स्थानमा व्यक्ति/सहकारी/फर्म/समूह/ कम्पनी इच्छुकलाई देहायको विवरण सहित कार्यक्रममा तोकेको जातको खेती गर्न निवेदन आव्हानको १५ दिने सुचना निकाल्ने । तोकिएको क्षेत्रमा समेत व्यवसायिक योजना पेश गर्न लगाउने ।
 - व्यक्ति/सहकारी/फर्म/समूह/कम्पनीको दर्ताका कागजातहरु (व्यक्तिको हकमा नागरिकता र पान नम्बर)
 - जग्गाको विवरण जग्गाधनी प्रमाण पुर्जा र तिरो तिरेको रसिद
 - निवेदन
३. व्यवसायिक खेती गर्ने जग्गाको स्थलगत अवलोकन तथा निरीक्षण गरी जग्गामा सिंचाइ/भिरालोपना/मोहडा/ प्रजाती खेती गर्न उपयुक्त छ वा छैन भन्ने सम्बन्धमा सम्बन्धीत सबडिभिजनको प्रतिवेदन ।
४. छनौट गरिएका व्यक्ति/सहकारी/फर्म/समूह/कम्पनी र डिभिजन वन कार्यालय विच सम्झौता गर्ने ।
५. छनौट भएको व्यक्ति/सहकारी/फर्म/समूह/कम्पनीलाई डिभिजन वन कार्यालयले निशुल्क रूपमा जग्गाको सर्भे नक्साङ्कन व्यवसायिक योजना, खेती क्यालेण्डर, लागत अनुमान तयारी लगायतका प्राविधिक सेवा उपलब्ध गराइदिनुपर्नेछ ।
६. विरुवाको व्यवस्थापनका लागि डिभिजनले रोपणका लागि उपयुक्त साइज र उमेरका गुणस्तरीय विरुवा उपलब्ध गराउने गरी अन्य गुणस्तर निर्धारणका मापदण्ड तयार गर्ने ।
७. सार्वजनिक खरिद ऐन तथा नियमावली अनुसार विरुवा खरिदको प्रकृया पुरा गरी विरुवा आपूर्तिकर्ता (नर्सरी/फर्म) सँग १०% प्रतिस्थापन गर्ने विरुवा समेत उपलब्ध गराउने शर्त राखी सम्झौता गर्ने ।

८. बिरुवा खरिद सम्बन्धित जिल्लाको दररेट अनुसार हुने। जिल्ला दर रेटमा नखुलेको प्रजाति र साइज/उमेरको बिरुवाको हकमा सार्वजनिक खरिद ऐन तथा नियमावली अनुसार दररेट माग गरी सो अनुसार खरिद प्रकृया गर्न सकिने ।
९. डिभिजनले सम्झौता गरिएको किसानको जग्गाको तयारी, झाडी सफाइ, कम्पोष्ट मल, जग्गा सफाइ, खनजोत, खाडल वा तारबार लगाउने, ड्याङ्ग बनाउने, सिंचाई लगायतका कामहरुको सम्पादनमा सहयोग पुऱ्याउने ।
१०. सिंचाइका लागि पाइप तथा कूलोको व्यवस्था गर्ने। यो कार्यको लागत अनुमान तथा अनुगमनको कार्य करारमा रहेको वन प्राविधिकले गर्ने ।
११. अन्तिम खेती विकास तथा विस्तारको अनुगमन तथा मुल्याङ्कन डिभिजन वन कार्यालयले गर्ने
१२. सञ्चारकर्मी, सरोकारवाला, वडाका जनप्रतिनिधिको रोहवरमा खर्चको सार्वजनिक सुनवाइ गरी भुक्तानीका बखत सो सुनवाइको प्रतिवेदन पेश गर्ने ।
१३. होडिङ्गबोर्ड राख्ने जसमा, खर्च/लागत/बिरुवा संख्या र जात/रोपण क्षेत्रफल समेत उल्लेख गर्ने
१४. प्राविधिकको सल्लाह बमोजिम उपयुक्त समयमा वृक्षारोपण कार्य गर्ने/गराउने ।
१५. अनुगमन तथा मुल्याङ्कन कार्य डि.व.का.ले सम्पन्न गरी वन निर्देशनालयमा प्रतिवेदन पेश गर्ने र वन निर्देशनालयले मन्त्रालयमा प्रतिवेदन पेश गर्ने ।

ख) सामुदायिक वनको जग्गामा कबुलियतनामा गरी जडिबुटी खेती सञ्चालन

१६. डिभिजनले कार्यक्रममा तोकिएका जातहरुको खेती सम्भावित तोकिएको सामुदायिक वनको हकमा सोही सा.व.उ.स संग व्यवसायिक योजना पेश गर्न लगाउने । अन्यको हकमा डिभिजन वन कार्यालय अन्तरगतका सा.व.उ.स. का पदाधिकारी बोलाइ खेतीका लागि इच्छुक छन वा छैनन छलफल गर्ने र इच्छुक वन समूहको सुची तयार गर्ने ।
१. पहिलो चौमासिक भित्र स्थानीय तह, सा.व.उ. महासंघ, सरोकारवालाहरु, इच्छुक व्यवसायी बिच अन्तरक्रिया तथा अभिमुखीकरण गोष्ठी संचालन गर्ने ।
२. सा.व.उ.स.संग मिलेर खेती गर्न इच्छुक व्यक्ति/सहकारी/फर्म/समूह/कम्पनीलाइ आव्हान गर्ने सा.व.उ.स.लाइ अनुरोध गर्ने ।
३. सामुदायिक वन तथा कोहि जडिबुटीखेती संचालक सामुदायिक वनमा खेती गर्न इच्छुक व्यक्ति/सहकारी/फर्म/समूह/ कम्पनी भएमा डि.व.का.को रोहवरमा द्विपक्षिय सम्झौता गरी कार्य गर्नुपर्नेछ । सामुदायिक वनले जग्गा भाडा लिन पाइनेछैन । लाभांश बाँडफाँड सा.व. र जडिबुटीखेती समूहको समझदारीमा हुनेछ ।
४. जडिबुटी खेती गर्न निजी व्यक्ति/सहकारी/फर्म/समूह/कम्पनीलाइ दिने विषयमा साधारण सभा वा समितिको बैठकबाट निर्णय हुनुपर्ने ।
५. दोश्रो त्रैमासिकको पहिलो महिनामा नतोकिएको स्थानको हकमा व्यक्ति/सहकारी/फर्म/समूह/कम्पनी इच्छुकलाइ देहायको विवरण सहित कार्यक्रममा तोकेको जातको खेती गर्न तपसिलका कागजात सहीत निवेदन आव्हानको १५ दिने सुचना निकाल्ने ।

- व्यक्ति/सहकारी/फर्म/समूह/कम्पनीको दर्ताको कागजातहरू (व्यक्तिको हकमा नागरिकता र पान नम्बर)
 - जग्गाको विवरणको विषयमा सा.व.उ.स. तथा व्यक्ति/सहकारी/फर्म/समूह/कम्पनी बिचको जग्गा उपलब्ध गराउने सम्झौता ।
 - सा.व.को कार्ययोजना
 - व्यवसायिक योजना
६. व्यवसायिक खेती गर्ने जग्गाको स्थलगत अवलोकन तथा निरीक्षण गरी जग्गामा सिंचाइ/भिरालोपना/मोहडा/ प्रजाती खेती गर्न उपयुक्त छ वा छैन भन्ने सम्बन्धमा सम्बन्धित सबडिभिजनको प्रतिवेदन ।
७. छनौट गरिएका सामुदायिक वन तथा उक्त क्षेत्र भित्र खेती गर्न ईच्छुक व्यक्ति/सहकारी/फर्म/समूह/कम्पनी र डिभिजन वन कार्यालय बिच सम्झौता गर्ने ।
८. छनौट भएको व्यक्ति/सहकारी/फर्म/समूह/कम्पनीलाई डिभिजनले निशुल्क रुपमा जग्गाको सर्भे नक्साङ्कन व्यवसायिक योजना, खेती क्यालेण्डर, लागत अनुमान तयारी लगायतका प्राविधिक सेवा उपलब्ध गरिदिनुपर्नेछ ।
९. बिरुवाको व्यवस्थापनका लागि डिभिजनले रोपणका लागि उपयुक्त साइज र उमेरका गुणस्तरीय बिरुवा उपलब्ध गराउने गरी अन्य गुणस्तर निर्धारणका मापदण्ड तयार गर्ने ।
१०. सार्वजनिक खरिद ऐन तथा नियमावली अनुसार बिरुवा खरिदको प्रकृया पुरा गरी बिरुवा आपूर्तिकर्ता (नर्सरी/फर्म) सँग १०% Replacement गर्ने बिरुवा समेत उपलब्ध गराउने शर्त राखी सम्झौता गर्ने ।
११. बिरुवा खरिद सम्बन्धित जिल्लाको दररेट अनुसार हुने । जिल्ला दररेटमा नखुलेको प्रजाति र साइज/उमेरको बिरुवाको हकमा सार्वजनिक खरिद ऐन तथा नियमावली अनुसार दररेट माग गरी सो अनुसार खरिद गर्न सकिने ।
१२. डिभिजनले सम्झौता गरिएको स्थानको जग्गाको तयारी, झाडी सफाइ, कम्पोष्ट मल, जग्गा Clearance, खनजोत, खाडल वा तारबार लगाउने, ड्याङ्ग बनाउने, सिंचाइ लगायतका कामहरूको सम्पादनमा सहयोग पुऱ्याउने ।
१३. सञ्चारकर्मी, सरोकारवाला, वडाका जनप्रतिनिधिको रोहवरमा खर्चको सार्वजनिक सुनवाइ गरी भुक्तानीका बखत सो सुनवाइको प्रतिवेदन पेश गर्ने ।
१४. होडिङ्गबोर्ड राख्ने जसमा, खर्च/लागत/बिरुवा संख्या र जात/रोपण क्षेत्रफल समेत उल्लेख गर्ने
१५. प्राविधिकको सल्लाह बमोजिम उपयुक्त समयमा वृक्षारोपण कार्य गर्ने/गराउने ।
१६. अनुगमन तथा मुल्याङ्कन कार्य डि.व.का.ले सम्पन्न गरी वन निर्देशनालयमा प्रतिवेदन पेश गर्ने र वन निर्देशनालयले गरी मन्त्रालयमा प्रतिवेदन पेश गर्ने ।

२.४.४ शहर/नगर क्षेत्र, सडक किनारामा सौन्दर्यमुलक बिरुवा वृक्षारोपण, पुन रोपण हरियाली प्रबर्द्धन तथा ग्रीन वेल्ड निर्माण

प्रचलित सार्वजनिक खरिद ऐन र नियमावली बमोजिम शहरी क्षेत्रका लागि उपयुक्त प्रजातिका ५ फिटभन्दा अग्लो बिरुवा खरिद, ढुवानी, रोपण तथा ट्रिगार्ड (काठ/बाँस आदि जस्ता जैविक समाग्रीबाट निर्मित) निर्माण/खरिद गर्न यस शीर्षकमा विनियोजन भएको रकम खर्च गरिनेछ । शहरी क्षेत्रमा बढ्दै गैरहेको वायु तथा ध्वनि प्रदूषणको असरलाई हरियो रुख बिरुवा मार्फत न्यूनीकरण गर्न एवम् स्वच्छ रमणीय वन बगैचाको विकासका लागि शहरी वन विकास गरिनेछ । यो कार्य सम्बन्धित स्थानीय तहको सहकार्यमा सञ्चालन गरिनेछ र रोपण पश्चात संरक्षणको जिम्मेवारी सहित लिखित रुपमा सम्बन्धित स्थानीय तहलाई हस्तान्तरण गर्नुपर्नेछ । साथै यस शीर्षकमा विनियोजित रकमबाट गत आर्थिक वर्षहरूमा शहरी क्षेत्रमा रोपण गरिएका बिरुवाहरूको काँटछाँट, गोडमेल, आकार निर्धारण लगायतका वन सम्बर्द्धन कार्यहरू गर्न सकिनेछ ।

२.४.५ घेराबार, छेकाबार तथा तारबार सम्बन्धी कार्यक्रमहरू

जंगली जनावरहरू स्थानीय बासिन्दाहरूको आवादीमा प्रवेश गरी बाली नाली नष्ट गरी सृजना भएका मानव-वन्यजन्तु द्वन्द्वलाई न्यूनीकरण गर्नका लागि घेराबार/छेकाबारका लागि यो कार्यक्रम प्रस्ताव गरिएको हो । यो कार्य संचालन गर्दा बस्ति/आवादि र वनको सिमानामा मात्र जैविक बार, ढुंगाको पर्खालबाट घेराबार/छेकाबार गर्ने कार्यलाई प्राथमिकता दिनुपर्नेछ । सो सम्भव नभएको अवस्थामा मात्र मेसवार प्रयोग गरी घेराबार/छेकाबार गर्न सकिनेछ । तर वन्यजन्तुलाई क्षति पुऱ्याउने खालको काँडितार प्रयोग गर्न पाइने छैन । घेराबार/छेकाबार निर्माण कार्य सार्वजनिक खरिद प्रकृया बमोजिम गर्नुपर्नेछ । मध्यवर्ती क्षेत्रमा उक्त कार्य गर्नुपर्ने भए सम्बन्धित निकायसंग आवश्यक समन्वय गर्नुपर्नेछ । यस अन्तर्गत घेराबार, छेकाबार तथा मेसवार वा यस्तै प्रकृतिका सम्पूर्ण कृयाकलापहरू यसै बमोजिम संचालन गर्न सकिनेछ ।

२.४.६ विद्यार्थी तथा विद्यालय तथा वृक्षारोपण कार्यक्रम

डिभिजन वन अन्तरगत रहेका विभिन्न विद्यालयमा अध्ययन गर्ने विद्यार्थीहरूलाई वन तथा वातावरण सम्बन्धी जनचेतना वढाउने उद्देश्यले यस कार्यक्रम राखिएको हो । यस कार्यक्रम अन्तरगत विद्यार्थीहरूबाट विद्यालयमा तथा अन्य सार्वजनिक स्थानमा वृक्षारोपण गरिनेछ । खर्च अनुमान गर्दा वन तथा भू-संरक्षण मन्त्रालयको प्रचलित स्विकृत नर्मस तथा प्रचलित जिल्ला दररेट बमोजिम गर्नुपर्नेछ ।

२.४.७ मानव वन्यजन्तु द्वन्द्व न्यूनीकरणका लागि वैकल्पिक खेती अन्तर्गत उपयुक्त प्रजाति रोपण

यो कार्यक्रम वन क्षेत्रसँग जोडिएको बस्ती तथा खेती गरिएको स्थानमा वन्यजन्तुका कारणले सिर्जना हुने मानव वन्यजन्तु द्वन्द्व न्यूनीकरण गर्ने अभिप्रायले सञ्चालन गरिएको हो । यो कार्यक्रम सञ्चालन गर्दा वन्यजन्तुले नरुचाउने प्रजाति छनौट गरी वृक्षारोपण गर्न पर्नेछ । वन्यजन्तुको प्रभाव पर्ने सार्वजनिक जग्गा वा नजिकको नदी उकास क्षेत्रहरूमा जडिबुटी खेती (वन्यजन्तुले नरुचाउने र खासै असर नगर्ने) गरी आयआर्जन गराउँदै मानव वन्यजन्तु द्वन्द्व न्यून गर्ने उद्देश्यका साथ यो क्रियाकलाप सञ्चालन गरिनेछ । जडिबुटी खेती गर्ने जग्गा, व्यक्ति, तथा समूह पहिचान भैसकेपछि प्रस्ताव गरिएको जग्गाको निरीक्षण पछि सञ्चालन गर्नुपर्ने आवश्यक कार्यक्रम र क्रियाकलापहरू सञ्चालनको लागि लागत अनुमान तयार पारी सम्झौता गरी सो अनुरूप कार्य सम्पन्न गर्नुपर्दछ । कार्यक्रम सञ्चालन गर्दा मेन्था, क्यामोमाईल, पामारोजा,

यस शीर्षक अन्तरगतको रकम वृक्षारोपणको लागि आवश्यक काम, घैरोवार, बिरुवा खरिद, ढुवानी, मलखाद, प्राविधिकलाई (आवश्यकता अनुसार आगन्तुक प्राविधिक) लाइ भ्रमण भत्ता, कार्यक्रमको सिलसिलामा खाजा, पानि, होर्डिंग बोर्डको लागि खर्च गर्न सकिनेछ/यसको जानकारीको लागि ब्रोसर, लिफलेट पनि प्रकाशन गर्न सकिनेछ।

२.४.१२ बिरुवा खरिद वितरण तथा वृक्षारोपण

यस कार्यक्रम सामुदायिक वन, कबुलियती वन र निजी जग्गामा वृक्षारोपण गरी हरियाली प्रवर्द्धन गरी आयआर्जन गर्ने हेतुले तयार गरिएको हो । यस शीर्षकमा विनियोजित रकम समूह/निजी जग्गा धनी सँग छलफल, स्थान छनौट, प्रजाति निक्क्याँल गरी प्रचलित सार्वजनिक खरिद ऐन तथा नियमावली अनुसार बिरुवा खरिद, ढुवानी, तथा वृक्षारोपण वितरण लगायतमा खर्च गर्न सकिने छ। यस कार्यक्रममा सामुदायिक वन, कबुलियति वन, सार्वजनिक वन, नदि उकास क्षेत्र/नदि किनार तथा निजी जग्गामा बिरुवा खरिद गरि वितरण तथा वृक्षारोपण गर्न सकिनेछ । कार्यक्रम सम्पन्न भएपछि प्रतिवेदनमा खरिद, ढुवानी, वितरण गरिएका बिरुवाहरुको प्रजाति, गुणस्तर, वृक्षारोपण गरिएको क्षेत्रफल, बिरुवा संख्या, खर्चको बिल भर्पाई र सञ्चालित कृयाकलापहरुको फोटो समेत पेश गर्नुपर्नेछ। बिरुवा रोपण खर्च, वृक्षारोपण क्षेत्रको संरक्षण तथा व्यवस्थापनको जिम्मा सम्बन्धित व्यक्ति/समूहको हुनेछ ।

२.४.१३ बाँसको बिरुवा खरिद तथा रोपण

यस शीर्षकमा विनियोजन भएको रकम भू संरक्षण सम्बन्धी निर्माण भएका संरचना वरिपरि कम्तिमा २ वर्षे बाँसको बिरुवा खरिद, ढुवानी, रोपणमा लागत अनुमान स्वीकृत गराई खर्च गर्न सकिनेछ । कार्यक्रम सम्पन्न पश्चात् कार्यसम्पन्न प्रतिवेदनमा खरिद भएका बाँसको बिरुवाको संख्या, रोपिएको स्थान र सोको नक्सा, संलग्न व्यक्ति तथा संस्थाको नामावली, फोटो, बिल भर्पाईहरु लगायतका आवश्यक कागजातहरु संलग्न राखि पेश गर्नुपर्नेछ ।

२.४.१४ स्थानीय स्तरमा बाँसको राईजोम संकलन/खरिद तथा रोपण (सामुदायिक वन र कबुलियती वन)

यो कार्यक्रम सामुदायिक वन र कबुलियती वनमा परम्परागत रुपमा गरिदै आएको बाँसको वृक्षारोपणलाई प्रवर्द्धन गर्ने र समूहमा बाँसमा आधारित उद्यम विकास गर्ने हेतुले तयार गरिएको हो । यस शीर्षकमा विनियोजन भएको रकम स्थानीय तहमा रहेको बाँसको राईजोम संकलन तथा खरिद, ढुवानी, रोपणमा लागत अनुमान स्वीकृत गराई खर्च गर्न सकिनेछ । कार्यक्रम सम्पन्न पश्चात् कार्यसम्पन्न प्रतिवेदनमा खरिद भएका बाँसको राईजोमको संख्या, रोपिएको स्थान र सोको नक्सा, संलग्न व्यक्ति तथा संस्थाको नामावली, फोटो, बिल भर्पाईहरु लगायतका आवश्यक कागजातहरु संलग्न राखि पेश गर्नुपर्नेछ ।

२.४.१५ सामुदायिक वन, कबुलियती वन सार्वजनिक क्षेत्र, नदी उकास क्षेत्र/नदी किनार तथा निजी जग्गामा बाँसको कटीङ्ग बिरुवा खरिद, ढुवानी र रोपण (प्रति प्याकेज २ हजार गोटा)

यस शीर्षकमा विनियोजन भएको रकम सामुदायिक वन, कबुलियती वन, सार्वजनिक क्षेत्र, नदी उकास क्षेत्र/नदी किनार तथा निजी जग्गामा भू संरक्षण गर्ने उद्देश्यले यो कृयाकलाप प्रस्ताव गरिएको छ। सम्बन्धित सब डिभिजन वन कार्यालय मार्फत माग सङ्कलन गरी माग भएका स्थानको स्थलगत निरीक्षण भए पश्चात् प्राविधिक दृष्टिकोणबाट उपयुक्त देखिएका स्थानमा कम्तिमा २ वर्षे बाँसको कटीङ्ग बिरुवा खरिद, ढुवानी, रोपणमा लागत अनुमान स्वीकृत गराई खर्च गर्न सकिने छ। यस कार्यक्रम अन्तरगत निजी जग्गा र सार्वजनिक क्षेत्रमा रोपण कार्य गर्न सकिनेछ। निजी जग्गाको हकमा बिरुवा मात्र उपलब्ध गराईनेछ भने

सार्वजनिक क्षेत्रमा रोपणको खर्च समेत स्वीकृत लागत अनुमति बमोजिम उपलब्ध गराउन सकिनेछ। कार्यक्रम सम्पन्न भए पश्चात् कार्यसम्पन्न प्रतिवेदनमा खरिद र रोपण भएका बाँसको बिरुवाको संख्या, स्थान र सोको नक्सा, निजी जग्गामा रोपणमा संलग्न व्यक्तिको नामावली, बाँस रोपिएको जग्गाको कित्ता नम्बर सहितको ठेगाना, फोटो, बिल भर्पाई लगायतका आवश्यक कागजातहरू संलग्न गरी पेश गर्नुपर्नेछ।

२.४.१६ सामुदायिक वनमा फ्रुट फरेष्ट्री मोडल कार्यक्रम

फाट्टफुट्ट रुख बिरुवा भएको नाङ्गो सामुदायिक वनलाई उत्पादनमुखी, हराभरा तथा मानव वन्यजन्तु द्वन्द्व कम गर्ने वन क्षेत्रको विकास गर्ने उद्देश्यले यो कार्यक्रम प्रस्ताव गरिएको हो। प्रस्तावित कार्यक्रममा सब डिभिजन वन कार्यालयको सिफारिसमा डिभिजन वन कार्यालयले सामुदायिक वन क्षेत्र छनौट गर्नेछ। यस कार्यक्रम अन्तर्गत कम्तिमा १ हेक्टर क्षेत्रफलमा हावापानी सुहाउँदो उच्च मूल्यको वनजन्य फलफुल बिरुवा खरिद तथा ढुवानी गरी वृक्षारोपण गरिनेछ।

२.४.१७ वन क्षेत्रमा समृद्धि वृक्षारोपण कार्यक्रम

यस कार्यक्रम अन्तर्गत वन क्षेत्र, अतिक्रमित क्षेत्र, गाउँमा भएका सार्वजनिक पर्ति जग्गा एवम् नदी उकासबाट प्राप्त जग्गा, हैसियत विग्रेको (२० प्रतिशत भन्दा कम छत्र घनत्व भएको) वन क्षेत्रमा प्राकृतिक पुनरोत्पादन प्रवर्द्धन/स्थानीय प्रजातिको मात्र वृक्षारोपण गर्नुपर्नेछ। यो कृयाकलापमा विनियोजित रकम झाडी सफाई, पुनरोत्पादन प्रवर्द्धन, वृक्षारोपण र जैविकबार लगाउने कार्यमा खर्च गर्न सकिनेछ। खुल्ला चरिचरन क्षेत्र भई जैविकबार बाट मात्रै संरक्षण गर्न नसक्ने भएमा कम खर्च हुने गरी काडेतार लगायत मेश वायरबाट घेरबार गर्न सकिनेछ तर सम्भव भएसम्म जैविकबारलाई प्राथमिकता दिनुपर्नेछ। वृक्षारोपण क्षेत्रको नक्सासहितको सम्पूर्ण विवरण, वृक्षारोपणको संरक्षण, सम्बर्द्धन एवम् सदुपयोगको लागि गरिने कार्यहरूको विस्तृत विवरण उल्लेख गर्नुपर्दछ। वृक्षारोपण संरक्षणको लागि बारवेरा गर्दा सकेसम्म स्थानीयस्तरमा उपलब्ध हुने जैविकबारहरू जस्तै: सजिवन, निलकाँडा, बाँस, केतुके आदिको प्रयोग गर्नुपर्दछ र आवश्यकता अनुसार वन हेरालुको समेत व्यवस्था मिलाउन सकिनेछ। कार्यक्रम सम्पन्न भएपश्चात् वृक्षारोपणसम्बन्धी तथ्याङ्कहरू भएको होर्डिङ्ग बोर्ड तयार गरी सो क्षेत्रमा राख्नुपर्नेछ।

२.४.१८ स्थानीय तहसंगको सहकार्यमा एक घर एक बिरुवा रोपण तथा हरियाली प्रवर्द्धन कार्यक्रम

स्थानीय स्तरमा वन तथा वातावरण सम्बन्धी जनचेतना तथा हरियाली प्रवर्द्धन गर्ने उद्देश्यले यस कार्यक्रम राखिएको हो। यस कार्यक्रम अन्तर्गत हरेक घरबाट एक जना व्यक्तिले आफ्नो निजी जग्गामा कम्तिमा एक बिरुवा रोपण गर्नुपर्नेछ। यसका लागि सम्बन्धित डिभिजनले कार्यालयको नर्सरीमा उत्पादित बहुवर्षिय बिरुवा उपलब्ध गराउनुपर्नेछ, साथै नर्सरीमा बिरुवा मौज्दात नभएको अवस्थामा खरिद गरेर समेत उपलब्ध गराउनुपर्नेछ।

यस शीर्षकसंग सम्बन्धित कृयाकलापहरू देहाय बमोजिम रहेको छः

क्र. सं.	कृयाकलाप कोड	कृयाकलाप
१	११.४.१७.२९७१	टिम्बुर खेती कार्यक्रम २० हेक्टरमा शंखरापुर २

क्र. सं.	कृयाकलाप कोड	कृयाकलाप
२	११.४.१७.२९३८	मानव वन्यजन्तु द्वन्द्व न्यूनीकरणका लागि वैकल्पिक खेती अन्तर्गत उपयुक्त प्रजाति रोपण
३	११.४.१७.२९४८	सतुवा चिराइतो कुरिलो जस्ता बिरुवा र लाश्वा जडिबुटी प्रजातिको वन क्षेत्र/निजी जग्गामा खेतीको लागि प्लट वृक्षारोपणको लागि बिरुवा खरिद र वितरण
४	११.४.१७.२९७०	वन क्षेत्र भित्र जडिबुटी रोपण कार्य दक्षिणकाली ७, काठमाण्डौ
५	११.४.१७.२९४१	हिउँदे वृक्षारोपण अन्तर्गत ओखर आदि प्रजातिको वृक्षारोपण
६	११.४.१७.२९३४	बहुमुल्य प्रजातिको रुख/बल्लाबल्ली किसिमका जडिबुटीहरुको एकै क्लष्टरमा १०० रोपनी भन्दा बढी क्षेत्रफलको वन क्षेत्र/निजी जग्गामा खेतीको लागि बिरुवा खरिद र वितरण
७	११.४.१७.२९६७	खार्पा सामुदायिक वनमा वृक्षारोपण दक्षिणकाली ९
८	११.४.१७.३२९०	पन्चकन्या सामुदायिक वनमा जडिबुटी खेती प्रवर्द्धन
९	११.४.१७.२९७६	टिमुर खेती तथा विस्तार, ईन्द्रसरोवर गापा, मकवानपुर
१०	११.४.१७.२९७४	सिसवन लौठ सल्ला जडिबुटी खेती विस्तार कार्यक्रम महाङ्गल ३, ललितपुर
११	११.४.१७.२९५९	बिगु र कालिन्चोक गापा अर्गली, लोक्ता र डाले घास, भुईँ घासको वृक्षारोपण कार्यक्रम, दोलखा
१२	११.४.१७.३७९२	हाईटेन्सन लाईन मुनि अभिसो रोपण
१३	११.४.१७.२९६३	जडिबुटी खेती विस्तार रुविभ्याली, धादिङ्ग
१४	११.४.१७.२९४०	वन अतिक्रमण हटाई वृक्षारोपण
१५	११.६.२५.१६१	बालकुमारी विष्णुविर सामुदायिक वनमा फलफूल रोपण, मध्यपुर थिमि ४, ५, ६, भक्तपुर
१६	११.४.१७.२९२२	निजी तथा कृषि वन विकासको लागि बिरुवा खरिद/वृक्षारोपण सहयोग
१७	११.४.१७.२९०९	वृक्षारोपण सार्वजनिक, पति, बाँझो, नदी उकास र हाईटेन्सन लाईन मुनिको जग्गा आदि क्षेत्रमा उपयुक्त प्रजातिको वृक्षारोपण
१८	११.४.१७.२९२१	ऐतिहासिक पात्लेपानी नर्सरी मर्मत तथा स्तरोन्नति
१९	११.४.१७.२९७८	स्थानीय तहसँगको सहकार्यमा दाँते ओखर खेती प्रवर्द्धन कार्यक्रम बाह्रबिसे ७, सिन्धुपाल्चोक

८३. संवेदनशील जलाधार क्षेत्रको निजी जग्गाको भू उत्पादकत्व बढाउन फलफूल बिरुवा खरिद, वितरण/रोपण यस अन्तरगत संवेदनशील जलाधार क्षेत्र वरपर रहेको निजी जग्गा जमीनमा फलफूलको बिरुवाहरु रोपण गरिने छ। स्थान छनौट गर्दा संवेदनशील जलाधार क्षेत्र छनौट गरी वृक्षारोपण गरी कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ । यस शीर्षकमा विनियोजन भएको रकम जिल्ला दररेटको आधारमा प्रचलित सार्वजनिक खरिद ऐन तथा नियमावली बमोजिम खरिद प्रक्रिया पुरा गरी फलफूल बिरुवा खरिद तथा वितरण गरी रोपण कार्यमा खर्च गर्न सकिनेछ । कार्यक्रम सम्पन्न पश्चात् कार्यसम्पन्न प्रतिवेदनमा खरिद भएका फलफूल बिरुवाको संख्या, रोपिएको स्थान र सोको नक्सा, संलग्न व्यक्ति तथा संस्थाको नामावली, फोटो, बिल भर्पाईहरु लगायतका आवश्यक कागजातहरु संलग्न गरी पेश गर्नुपर्नेछ । यस कार्यक्रम अन्तर्गत स्थानीय माग एवं भुगोल सुहाउँदो प्रजातिका फलफूल बिरुवा खरिद तथा रोपण गरिनेछ ।

८४. फलफूलका बिरुवा खरिद तथा वितरण

विभिन्न प्रजातिका फलफूलको बिरुवा वृक्षारोपण गरी खाली क्षेत्रलाई सदुपयोग गरी संवेदनशील जलाधार क्षेत्रको निजी जग्गाको भू उत्पादकत्व बढाउन/हरीयाली प्रवर्द्धन/आयआर्जनको उद्देश्य राखेर यी क्रियाकलापहरू सञ्चालन गरिनेछ। यस शीर्षको रकम सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह/कबुलियति वन समूह/निजी वन धनी/निजी जग्गा धनी सँग छलफल स्थान छनौट प्रजाति निक्क्यौल गरी प्रचलित सार्वजनिक खरिद ऐन तथा नियमावली अनुसार फलफूलका बिरुवा खरिद, ढुवानी, वितरण लगायतमा खर्च गर्न सकिने छ। कार्यक्रम सम्पन्न भएपछि प्रतिवेदनमा खरिद, ढुवानी, वितरण गरिएका बिरुवाहरूको विवरण, क्षेत्रफल, खर्चको बिल भर्पाई र सञ्चालित कृयाकलापहरूको फोटो समेत पेश गर्नुपर्नेछ। फलफूलका बिरुवा रोपण खर्च, वृक्षारोपण क्षेत्रको संरक्षण तथा व्यवस्थापनको जिम्मा सम्बन्धित व्यक्ति/समूहको हुनेछ।

यस अन्तर्गत निम्न कृयाकलापहरू सञ्चालन गरिनेछः

- संवेदनशील जलाधार क्षेत्रको निजी जग्गाको भू उत्पादकत्व बढाउन फलफूल बिरुवा खरिद र वितरण (कार्यविधिमा तोकिएको प्रजाती मात्र) कार्यक्षेत्र भित्रका सबै जिल्लामा
- सा.व./क.व./निजी वनका उपभोक्ताहरूलाई फलफूलका बिरुवा खरिद तथा वितरण/रोपण

८५. केन्द्रीय तथा हाईटेक नर्सरीमा गत आर्थिक वर्षमा उत्पादन भएका बहुवर्षीय बिरुवाहरूको संरक्षण

यस शीर्षको रकम केन्द्रीय तथा हाईटेक नर्सरीमा उत्पादन भएका बिरुवाहरूको हेरचाह, गोडमेल, प्रुनिङ्ग, जरा काट्ने, पानी हाल्ने, औषधी छर्किने, प्रुनिङ्ग नाईफ, सिकेचर, ग्राफिटिङ चक्र, कुटो कोदालो, झारी, पाईप, प्लाष्टिक, एक पाङ्ग्रे गाडा खरिद गर्ने कार्यको लागि लागत अनुमान स्वीकृत गराई खर्च गर्न सकिनेछ।

८६. हाईटेक नर्सरी स्तरोन्नति/थप पूर्वाधार निर्माण (मकवानपुर र काठमाण्डौ)

डिभिजन वन कार्यालय मकवानपुर अन्तर्गत हेटौँडामा रहेको हाईटेक नर्सरीको विस्तृत परियोजना प्रतिवेदनमा बमोजिम बाँकी पूर्वाधारहरू निर्माण गरी स्तरोन्नति गर्ने र डिभिजन वन कार्यालय काठमाण्डौ अन्तर्गत चाल्नाखेल नर्सरी र डिभिजन वन कार्यालय मकवानपुरको हाईटेक नर्सरीमा थप पूर्वाधार निर्माण गर्नका लागि यस शीर्षको रकम खर्च गरिनेछ। यस शीर्षको अन्तर्गतको कार्य प्रचलित कानून बमोजिम खर्च गर्न सकिनेछ।

८७. संरक्षण पोखरी/रिचार्ज पोखरी/मानव निर्मित ताल/सिमसार ताल निर्माण र विभिन्न पानी पोखरी निर्माण

यस कार्यक्रमको मुख्य उद्देश्य जलाधार क्षेत्रमा जलभरण पोखरी निर्माण मार्फत जलभरण क्षमता बढाउने र पानीको सतह बढाई सुख्खायाममा पानीको उपलब्धता बढाउने तथा उपल्लो भूभागबाट तल्लो भूभागमा बगेर आउने भलपानी र भूक्षय व्यवस्थापन गर्नु हो। यस कार्यक्रम अन्तर्गत धारा पधेराबाट खेर जाने र वर्षाको भलको पानी सङ्कलन गरी सुख्खा मौसममा खेतवारीमा सिँचाई गर्न र भल बाढी कम गर्न गाँउघरमा भईरहेका पोखरीहरूलाई मर्मत गर्ने र आवश्यकता अनुसार नयाँ पोखरी निर्माण गरिनेछ। यस कार्यक्रममा निम्न क्रियाकलापहरू सञ्चालन गर्न सकिनेछन्:

- परम्परागत रुपमा रहेका कुवा, पोखरी, ताल संरक्षण
- जलभरण संरचना, संरक्षण पोखरी निर्माण, तारवार
- रनअफ हार्भेस्टिङ ड्याम निर्माण
- हरियाली प्रवर्द्धन

८८. पार्क/उद्यान/बाल उद्यान/ल्याण्डस्केप/पद मार्ग निर्माण

स्वीकृत वार्षिक कार्यक्रममा पर्यापर्यटन प्रवर्द्धन गरी आर्थिक गतिविधि वृद्धि गर्ने उद्देश्यले विभिन्न पार्क/उद्यान/बाल उद्यान/ल्याण्डस्केप/पद मार्गहरू समावेश गरिएको छ । यस्ता संरचना निर्माण गर्दा प्रचलित सार्वजनिक खरिद ऐन, वन ऐन तथा सम्बन्धित नियमावली बमोजिम देहायको प्रकृया अवलम्बन गरी गर्न सकिनेछ ।

१. सामुदायिक वनमा पार्क/उद्यान निर्माण गर्दा वन नियमावली, २०७९ को नियम ५२ को उपनियम ४ मा व्यवस्था भए बमोजिम सामुदायिक वनको विद्यमान हैसियत र वातावरणमा प्रतिकूल प्रभाव नपर्ने सुनिश्चितता हुने गरी कूल क्षेत्रफलको बढीमा ५ प्रतिशत वा ५ हेक्टर मध्ये जुन घटी हुन्छ सोही परिमाणमा नबढ्ने गरी गर्नुपर्नेछ ।
२. सामुदायिक वनको स्वीकृत कार्ययोजनामा समावेश नगरी सामुदायिक वनमा यस किसिमका संरचना निर्माण गरिने छैन । सामुदायिक वनमा पर्यापर्यटन प्रवर्द्धनको लागि निर्माण हुने संरचना निर्माण गर्दा वन नियमावली, २०७९ को अनुसूची ३० क मा उल्लेखित कृयापलापहरू मात्र निर्माण गर्न पाइने छ । वन नियमावली, २०७९ को अनुसूची ३० ख मा उल्लेखित निषेधित कार्य गर्न पाइने छैन ।
३. संरचना निर्माण कार्य निर्माण उपभोक्ता समितिमार्फत कार्यान्वयन गर्न गराउन सकिनेछ । तर कुनै योजनाको कार्यान्वयन गर्न सम्बन्धित उपभोक्ता समिति इच्छुक नदेखिएको तथा उपभोक्ता समिति मार्फत कार्य सञ्चालन गर्न उपयुक्त नदेखिएको वा लाभग्राही समुदायको प्रतक्ष्य सहभागिता हुन नसक्ने अवस्थामा बोलपत्र वा दरभाउपत्रको माध्यमबाट योजना कार्यान्वयन गर्न सकिनेछ ।
४. सामुदायिक वनमा संरचना निर्माण हुने अवस्थामा सम्बन्धित सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह मार्फत नै कार्य गराउनु पर्नेछ । वन उपभोक्ता समूहले कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्न प्रस्ताव पेश गर्नु अघि अनुगमन उप समिति गठन गर्नुपर्नेछ ।
५. उपभोक्ता समिति गठन: सम्बन्धित स्थानीय तहको निर्वाचित जनप्रतिनिधिको अध्यक्षतामा र कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्ने निकायका प्रतिनिधिको रोहवरमा लाभग्राही समुदायको भेलाबाट निर्माण उपभोक्ता समितिर अनुगमन उपसमिति गठन गर्नुपर्नेछ । उपभोक्ता समितिमा अध्यक्ष, सचिव तथा कोषाध्यक्ष मध्ये कम्तिमा १ जना महिला सहित सामान्यतया समावेशी प्रकृतिको हुनु पर्नेछ ।
६. वन क्षेत्र बाहेकको स्थानमा उपभोक्ता समिति मार्फत निर्माण हुने संरचना निर्माणकालागि स्थानीय तहको सिफारिस पेश गर्नुपर्नेछ । स्थानीय तहले यस्तो सिफारिस गर्दा निर्माण पश्चात त्यसको स्याहार सम्भार र सञ्चालन गर्ने प्रतिवद्धता समेत पेश गर्नुपर्नेछ ।
७. कुनै विद्यालयमा उद्यान निर्माण कार्य सम्बन्धित विद्यालयसंग सम्झौता गरी निर्माण कार्य गराउनु पर्नेछ ।
८. सम्बन्धित विषयको विशेषज्ञ तथा प्राविधिकहरूको सहयोगमा स्थलगत अवलोकन गरी सर्भे, डिजाइन तथा लागत अनुमान तयार गरिनेछ ।

९. डिजाइन तथा लागत अनुमान तयार गर्दा सम्बन्धित स्थानीय स्तरीय उपभोक्ता समूहको माग, सल्लाह, सुझाव र आवश्यकतालाई पनि आधारमा लिन सकिनेछ । कार्यालयमा सम्बन्धित विषयको प्राविधिक नभएको अवस्थामा सम्बन्धित स्थानीय तहको प्राविधिक मार्फत कार्य गराउन सकिनेछ ।
१०. लागत इष्टिमेट तयार गरी सो को स्वीकृती तथा कार्यक्रम सञ्चालनको निम्ति तयार गरिने प्रस्तावमा कार्यक्रमको नाम, कार्यक्रमको उद्देश्य, उपभोक्ता समितिको विवरण, अपेक्षित उपलब्धि, सञ्चालन मोडालिटी, संरक्षणको स्पष्ट व्यवस्था आदि खुलेको हुनु पर्नेछ ।
११. उपभोक्ता समिति मार्फत निर्माण हुने संरचना निर्माणको कूल लागत मध्ये कम्तिमा १० प्रतिशत सम्बन्धित लाभग्राही समुदायले अनिवार्य व्यहोर्नु पर्नेछ । यसको सुनिश्चितताको लागि सम्झौता गर्नु अगावै निर्माण समितिको नाममा बैंक खाता खोली योजनाको कूल लागत अनुमानको कम्तिमा १० प्रतिशत रकम सो खातामा जम्मा गरेको प्रमाण पेश गर्नुपर्नेछ ।
१२. सम्बन्धित उपभोक्ता समितिबाट डिजाइन तथा लागत अनुमान सहितको प्रस्ताव/माग निवेदन प्राप्त भै डिजाइन तथा लागत अनुमान र लागत साझेदारी स्वीकृत भए पश्चात उपभोक्ता समितिसँग नियमानुसार सम्झौता गरी कार्य आदेश दिइने छ ।
१३. कार्यक्रमहरूको सम्झौता गर्दा कामको परिमाण, लागत, समय सिमा, गुणस्तर जस्ता सुचकहरू समावेश गरी गर्नुपर्नेछ ।
१४. उपभोक्ता समितिबाट संचालित कार्यक्रमहरू सम्बन्धित कार्यालय तथा मन्त्रालयबाट आवश्यकता अनुसार अनुगमन गरी सम्बन्धित उपभोक्ता समितिलाई पृष्ठपोषण उपलब्ध गराइने छ ।
१५. उपभोक्ता समितिले कार्यक्रम सम्झौता, कार्यान्वयन, समन्वय, अनुगमन गरी सम्पन्न गर्ने लगायतका संपूर्ण जिम्मेवारी वहन गर्ने छ ।
१६. सम्बन्धित स्थानिय तहसित समन्वय गरी सम्पन्न भएका योजना हस्तान्तरण नहुँदासम्म सो को संरक्षण, सदुपयोग, संवर्द्धन, मर्मत सम्भार गर्ने दायित्व उपभोक्ता समितिको हुनेछ ।
१७. उपभोक्ता समितिले कार्यस्थलमा खटिएका प्राविधिक कर्मचारीले दिएका सल्लाह सुझाव बमोजिम कार्य सञ्चालन गर्नुपर्नेछ ।
१८. उपभोक्ता समितिले रकम खर्च गर्दा प्रचलित सार्वजनिक खरिद ऐन तथा नियमावलीले तोकेको प्रकृया पुरा गरेर मात्र खर्च गर्नुपर्नेछ । प्रकृया नपुर्याई गरिएको खर्च भूक्तानी हुने छैन ।
१९. कार्य सम्पन्न पश्चात भूक्तानी माग गर्दा निर्माण स्थलमा कार्य शुरु गर्नु अधिको फोटो, निर्माण कार्य हुदै गर्दाको फोटोहरू, निर्माण कार्य सम्पन्न भै सकेपछिको फोटो, जनप्रतिनिधिको रोहवरमा भएको सार्वजनिक सुनुवाईको माइन्युट, अनुगमन उपसमितिको प्रतिवेदन, सम्बन्धित वडाको सिफारिस, सम्बन्धित सब डिभिजन वन कार्यालयको सिफारिश, विल एवं भर्पाईहरू, भएको कार्यको नापजाँच गरी प्राविधिकले तयार गरी प्रमाणित गरेको कार्य सम्पन्न प्रतिवेदन समावेश गरी पेश गर्नुपर्नेछ ।

२०. प्राप्त कार्य सम्पन्न प्रतिवेदन र स्वीकृत विल भर्पाइ बमोजिमको रकममा नियमानुसार कट्टी गर्नुपर्ने कर र धरौटी रकम कट्टा गरी बाँकी रकम उपभोक्ता समितिको बैंक खातामा जम्मा हुने गरी भूक्तानी गरिनेछ ।

२१. उपभोक्ता समिति मार्फत गर्ने काममा कुनै ठेकेदारबाट निर्माण कार्य गरे गराएमा वा लगाएमा समिति तथा साईट इन्चार्ज तथा कार्यालय प्रमुखलाई प्रचलित कानून बमोजिम कारवाही गरिनेछ ।

२२. खर्चको सार्वजनिक लेखा परीक्षण गराउनु पर्नेछ ।

यस अन्तर्गत आर्थिक वर्ष २०८१/८२ मा देहायका कृयाकलापहरू संचालन गरिने छ ।

क्र. सं.	कृयाकलाप कोड	कृयाकलाप
१	११.६.२५.१३३	वनदेवी मावि बाल उद्यान निर्माण चौतारा साँगाचोकगढी ५
२	११.६.२५.१०१	चोकभञ्ज्याङ्ग कपन टापु सामुदायिकमा पर्यापर्यटकिय पार्क निर्माण, बुढानिलकण्ठ ११
३	११.४.१७.२९४२	भिमफेदी स्थित हात्तिसार संग्राहालयमा ल्याण्डस्केप सहित उद्यान निर्माण तथा व्यवस्थापन
४	११.६.२५.१०	नोब्लिड एकिकृत बस्तीमा बालविका तथा जेष्ठ नागरिकका लागि पार्क निर्माण, हेलम्बु २ सिन्धुपाल्चोक
५	११.६.२५.८१	सशस्त्र प्रहरी बल नेपाल मद्दती तथा सेवा गुल्म हरित पार्क निर्माण चन्द्रागिरी १२
६	११.६.२५.१४७	विन्धवासिनी हरियाली पार्क, तारकेश्वर ५, काठमाण्डौ
७	११.६.२५.१५०	काठमाण्डौ हनुमानढोका दरवार विश्व सम्पदन क्षेत्र लगायत का.म.पा. १३, १९, २०, २३, २४ मा गमला सहितको हरियाली प्रवर्द्धन कार्यक्रम
८	११.६.२५.१२९	जौबारी पर्यावरणीय पार्क निर्माण कालिन्चोक-२ दोलखा
९	११.६.२५.१४०	मुलधारा हरित बाल उद्यान पार्क तथा पानी मुहान संरक्षण चौतारासाँगाचोकगढी नपा १४ सिन्धुपाल्चोक
१०	११.६.२५.१४२	वनदेवी माविमा हरित बाल उद्यान निर्माण चौतारासाँगाचोक गढी नपा १० सिन्धुपाल्चोक
११	११.६.२५.१२२	जनकौलि सामुदायिक वन क्षेत्रमा पर्यापर्यटनका लागि ताल निर्माण, रत्ननगर ६, चितवन
१२	११.६.२५.१५४	देवी मन्दिर परिसरमा पर्यापर्यटनका लागि शोन्दर्यकरण कार्यक्रम, भरतपुर १५, चितवन
१३	११.६.२५.११६	विपी गणेशमान शान्तिपार्क डिपिआर बमोजिमको कार्य, हेटौडा ६, मकवानपुर
१४	११.६.२५.१६०	वनदेवी पार्कको उत्तर पाखोमा सौन्दर्यकरण, मध्यपुर थिमी ४, शंखधरचोक भक्तपुर
१५	११.६.२५.८६	पर्यापर्यटन विकासको लागि बाल कुमारी वन क्षेत्रभित्र पर्यापर्यटन प्रवर्द्धनका लागि पार्क निर्माण, ल.पु.म.न.पा १८, ललितपुर
१६	११.६.२५.७६	का.म.पा. वडा नं. १४ बल्खु टेकुसी कुमारी क्लब अगाडी रहेको बागमती खोला किनारमा अवस्थित प्रति जग्गामा पार्क निर्माण, काठमाण्डौ
१७	११.६.२५.१००	छगडोल सामुदायिक वनमा पर्यापर्यटकिय पार्क निर्माण नागार्जुन ५, काठमाण्डौ
१८	११.६.२५.१५१	गले पार्क पर्यापर्यटन प्रवर्द्धन कार्यक्रम, चन्द्रागिरी १२, काठमाण्डौ
१९	११.६.२५.९७	कटुवापाखा सामुदायिक वनमा पर्यापर्यटन पार्क निर्माण धुलिखेल नपा ८
२०	११.६.२५.१७३	बसु डाँडा हरित पार्क निर्माण, पञ्चकन्या २, नुवाकोट
२१	११.६.२५.१२७	देवस्थान पर्यापर्यटकिय हरित पार्क भरतपुर २४
२२	११.६.२५.१५५	पर्यावरणीय गन्तव्य प्रवर्द्धन तथा निर्माण, ईच्छाकामना गापा ४, कुरिनटार
२३	११.६.२५.१५९	कुसमाण्ड सरोवर त्रिवेणीघान हरियाली प्रवर्द्धन कार्यक्रम, हेटौडा ९, मकवानपुर
२४	११.६.२५.८७	भवानीथान मन्दिरमा वृक्षारोपण तथा पार्क निर्माण, ल.पु.म.न.पा २२, ललितपुर
२५	११.६.२५.११२	मच्छेनारायण सामुदायिक हरियाली पार्क निर्माण चन्द्रागिरी-९ काठमाण्डौ
२६	११.६.२५.१४९	मदन भण्डारी पार्क दक्षिणकालि न.पा. ७, काठमाण्डौ
२७	११.४.१७.२९६२	हिरक पार्क तथा ईको टुरिज्म क्षेत्र विकास निर्माण, नेत्रावती डबजोङ्ग, धादिङ्ग
२८	११.६.२५.१२५	मजुवा सामुदायिक वन पर्यटकिय पार्क निर्माण, भरतपुर १७

क्र. सं.	कृयाकलाप कोड	कृयाकलाप
२९	११.६.२५.१७१	न्युरेनी चिसापनी बाल उद्यान हेटौडा ७, मकवानपुर
३०	११.६.२५.१२	हरियाली सामुदायिक पार्क निर्माण सूर्यविनायक ८, भक्तपुर
३१	११.६.२५.१७४	चरेली हरित पार्क निर्माण, चा न पा ८, भक्तपुर
३२	११.६.२५.८२	वन बाटिका सार्वजनिक जग्गा संरक्षण तथा पार्क निर्माण कागेश्वरी मनोहरा ५, काठमाण्डौ
३३	११.४.१७.२९१९	राष्ट्रिय वनस्पती उद्यान गोदावरीको प्राविधिक सहयोगमा त्रिभुवन पार्क च.न.पा. मा गुलाब उद्यान निर्माण तथा व्यवस्थापन
३४	११.६.२५.१९	कुरकुरे हरियाली पार्क निर्माण एवं संरक्षण, नागार्जुन ८, काठमाण्डौ
३५	११.६.२५.१३५	साउनेमूल देवीस्थान मन्दिर परिसर सार्वजनिक जग्गामा हरित पार्क निर्माण चन्द्रागिरी नपा १ काठमाण्डौ
३६	११.६.२५.१३२	राधास्वामी सतसंग व्यास नेपाल मेलुङ्ग गापा -१ दोलखाको पार्क निर्माण तथा हरियाली प्रवर्द्धन (तारबार सहित)
३७	११.६.२५.८९	पोष्ट बहादुर बोगटी स्मृती पार्क, निर्माण विदुर न.पा. ५, नुवाकोट
३८	११.६.२५.१३४	श्रमिक मा.वि हेटौडा ४ मा विद्यालय बगैचा निर्माण
३९	११.६.२५.१५७	टोनी हेगन पार्कमा बोटानिकल गार्डेन, हेटौडा १०, मकवानपुर
४०	११.६.२५.१७०	विद्यालय बगैचा निर्माण, (ब्रम्हदेवी आ वि), हेटौडा १२, मकवानपुर
४१	११.४.१७.२९१८	संजीवनी पार्क स्तरोन्नति भैसेपाटी महिला सा.व. ललितपुर मनपा २५
४२	११.४.१७.२९५६	काठमाण्डौ वडा नं. १०, ११, २९ खोला परिसरमा सौन्दरीकरण तथा हरियाली प्रवर्द्धन, काठमाण्डौ
४३	११.४.१७.२९७५	विपी संग्रहालय सुन्दरीजल सौन्दर्यकरण कार्यक्रम, सुन्दरीजल काठमाण्डौ
४४	११.६.२५.७४	गजरकोट थाईको चौर मैत्री बाटिका पार्क निर्माण, कागेश्वरी मनोहरा ५, काठमाण्डौ
४५	११.६.२५.८४	चखण्डोलको प्राकृतिक जंगल पुनस्थापना संरक्षण तथा पार्क निर्माण कागेश्वरी मनोहरा ६
४६	११.६.२५.१११	साविक ८ किम्सीधारा नैकाप पर्यापर्यटनका लागि रिचार्ज पोखरी तथा पार्क निर्माण, च.न.पा.१३
४७	११.६.२५.१३६	अतिक्रमण हटाई पर्यापर्यटन प्रवर्द्धनका लागि पार्क निर्माण, दक्षिणकाली न.पा. २ हात्तीवन काठमाण्डौ
४८	११.६.२५.१५२	बालकुमारी बाईछाप क्षेत्र संरक्षण तथा हरियाली पार्क निर्माण, चन्द्रागिरी १४, काठमाण्डौ
४९	११.६.२५.१३८	शहिद स्मृति हरियाली पार्क निर्माण मेलम्ची ५ सिन्धुपाल्चोक
५०	११.६.२५.१२३	खैरहनी चौर पिकनीक पार्क निर्माण, भरतपुर महानगरपालिका २९
५१	११.६.२५.८०	निजामती पार्क स्थापन टंकप्रसाद आचार्य स्मृति प्रतिष्ठान बानेश्वर, काठमाण्डौ
५२	११.६.२५.७३	तेज विनायक युवा तथा जेष्ठ नागरिक बाटिका निर्माण, कागेश्वरी मनोहरा ८, काठमाण्डौ
५३	११.६.२५.७७	जागृति नगर पार्क निर्माण तथा वृक्षारोपण, का.म.पा. ३१, काठमाण्डौ
५४	११.६.२५.९६	निर्माणधिन मदन भण्डारी पार्क सम्पन्न गर्ने कार्य फ्याकुर डाँडाँ दक्षिणकाली नगरपालिका ७ नं. वडा कार्यालय
५५	११.६.२५.१४३	युद्ध स्मारक पार्क हरियाली प्रवर्द्धन तथा बगैचा व्यवस्थापन किर्तीपुर नपा १० काठमाण्डौ
५६	११.६.२५.१६९	राष्ट्रिय शहिद तथा शान्ति पार्क निजामति स्मारकमा हरियाली तथा पर्यावरण मैत्री संरचना निर्माण गोकर्णेश्वर ४ काठमाण्डौ
५७	११.६.२५.१२४	जडिबुटी पार्क निर्माण, माडी नगरपालिका
५८	११.६.२५.११७	न्युरेनी चिसापानी सा.व. मा हर्वल पार्क निर्माण, हेटौडा ७
५९	११.६.२५.१२०	सालक पार्कमा आकाशेपुल बालमैत्री उद्यान निर्माण, हेटौडा १७
६०	११.६.२५.९३	खर्क चौर पार्क निर्माण चागुनारायण ९, भक्तपुर
६१	११.६.२५.१६७	जेष्ठ नागरिक मैत्री हरियाली पार्क निर्माण, मध्यपुर थिमी, भक्तपुर
६२	११.६.२५.८५	जर्सिङ पौवा सामुदायिक वनमा पद मार्ग निर्माण शंखरापुर ३
६३	११.६.२५.१४६	सार्वजनिक जग्गा संरक्षणका लागि हरित पार्क निर्माण, कागेश्वरी मनोहरा ५, सानोगली, काठमाण्डौ
६४	११.६.२५.१५३	खरी डाँडा हरियाली प्रवर्द्धन तथा पर्यापर्यटन विकास कार्यक्रम

क्र. सं.	कृयाकलाप कोड	कृयाकलाप
६५	११.६.२५.६९	एक विद्यालय एक बगैचा निर्माण
६६	११.६.२५.११३	बटाहा विपिन चौरी हरियाली पार्कमा ताल/रिजार्ज पोखरी निर्माण, दु.न.पा. ८, सिन्धुली
६७	११.६.२५.१३०	रातमाटे ल्याण्डफिल साईट नजिकको कालिका सामुदायिक वनमा वातावरण मैत्री पार्क निर्माण, कमलामाई न पा ५, सिन्धुली
६८	११.६.२५.१६६	सिताकुण्ड सामुदायिक वनको व्यवस्थापनमा निर्माणाधिन मयुर पार्क निर्माण-बगैचा समेत(भनपा ५)
६९	११.६.२५.१५८	रुद्रेश्वर महादेव मन्दिर परिसर सौन्दर्यकरण कार्यक्रम, हेटौडा ५, मकवानपुर
७०	११.६.२५.१४८	पर्यापर्यटन प्रवर्द्धनका लागि हात्तीवनमा साईकल ट्रेल तथा पार्क निर्माण, दक्षिणकाली ३, काठमाण्डौ
७१	११.६.२५.१०५	केउरानी सामुदायिकमा पर्यापर्यटकिय पार्क निर्माण, चन्द्रागिरी १, काठमाण्डौ

पुनश्च: उपरोक्त बमोजिमको कार्यक्रमको अतिरिक्त थप मिल्दोजुल्दो कार्यक्रमको हकमा माथि उल्लेख भए बमोजिम नै गर्नुपर्नेछ ।

८९. वातावरणीय अध्ययनको प्रतिवेदन सम्बन्धी बैठक

प्रदेशमा सञ्चालन हुने विकास निर्माण तथा वातावरण संरक्षण ऐन तथा नियमावलीमा उल्लिखित कार्य तथा आयोजनाहरूको वातावरणीय प्रतिवेदनहरूको अध्ययन गर्नुपर्ने तथा स्वीकृतिको लागि सिफारिस गर्नुपर्ने प्रावधान रहेको हुँदा यो कार्यक्रम प्रस्ताव गरिएको हो । यस शीर्षकमा विनियोजित रकम निर्देशनालय तथा मन्त्रालयमा मूल्याङ्कन कार्यको लागि गठित सिफारिस समितिको पदाधिकारीहरूको लागि खाजा, खाना, नियमानुसार पाउने भत्ता र विशेषज्ञको यातायातमा खर्च गर्नुपर्नेछ । कार्यक्रम सम्पन्न भए पश्चात् वातावरण अध्ययन प्रतिवेदनहरूको मूल्याङ्कनको लागि बस्ने सिफारिस समितिको बैठकको माइन्सुट समावेश गर्नुपर्नेछ ।

यस अन्तरगत निम्न कृयाकलापहरू सञ्चालन गर्न सकिनेछ:

- वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन स्वीकृत बैठक भत्ता
- वातावरण अध्ययन प्रतिवेदनहरूको मूल्याङ्कनको लागि बस्ने सिफारिस समितिको बैठकका लागि खाजा खर्च
- वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन स्वीकृतका लागि प्राप्त EIA अध्ययन गरी राय सुझाव लिन (विज्ञको पारिश्रमिक र यातायात खर्च समेत)

९०. कार्यक्रम अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

मन्त्रालय र मातहतका निकायबाट सम्पादन भएका विभिन्न कार्यक्रमहरू के कसरी सञ्चालन भएका छन् ? के कति प्रगति भयो? कुन कुन कार्यक्रमहरू सम्पादन हुन सकेनन्? कार्य सम्पादनमा के कस्ता व्यवधानहरू आए ? के कुन कार्यक्रमहरूको सम्पादन राम्रो भयो? लगायतका विवरण सहितको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रतिवेदन तयार गरी अभिलेखिकरण गर्ने उद्देश्यले यो कार्यक्रम राखिएको हो । यस शीर्षकको रकम दैनिक भ्रमण भत्ता, तथ्याङ्क सङ्कलन, विश्लेषण आदिमा खर्च गर्न सकिनेछ ।

९१. वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदनको कार्यान्वयनको अनुगमन तथा नियमन

यस शीर्षक अन्तरगतको रकम प्रदेश वन तथा वातावरण मन्त्रालय अन्तरगत स्वीकृत गरिएका विभिन्न प्रस्तावहरूको वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदनको कार्यान्वयनको अवस्थाको अनुगमनको लागि भ्रमण भत्ताको लागि खर्च गर्न सकिनेछ ।

यस अन्तरगत निम्न क्रियाकलापहरू सञ्चालन गरिनेछ:

क. प्रदेशका मन्त्रालय र स्थानीय तहद्वारा स्वीकृत गरिएका वातावरणीय अक्षयि प्रतिवेदनको कार्यान्वयन अवस्थाको अनुगमन तथा मन्त्रालयमा प्रतिवेदन पेश गर्ने ।

ख. प्रदूषण नियन्त्रण, वातावरण संरक्षण तथा वातावरणीय प्रतिवेदन कार्यान्वयनको स्थलगत अनुगमन तथा नियमन

१२. जैविक विविधता सूचना केन्द्र टिकौलीको हेरचाह तथा सुरक्षाको लागि चौकिदार (व्यक्ति परामर्श)

यो शीर्षकमा विनियोजित रकम जैविक विविधता सूचना केन्द्रको हेरचाह तथा सुरक्षाको निमित्त खटाईएको हेरालुलाई पारीश्रमिक वापत खर्च गरिनेछ । भुक्तानीको लागि अर्थिक ऐन/नियम बमोजिम राख्नुपर्ने मासिक कार्य सम्पन्न प्रतिवेदन, हाजिरी लगायतका आवश्यक कागजात सहित सम्बन्धित कार्यालय/कर्मचारीको सिफारिसमा भुक्तानी गर्नुपर्नेछ । निजले जैविक विविधता सूचना केन्द्र टिकौलीको प्रमुखको प्रत्यक्ष निर्देशन र अधीनमा रही काम गर्नुपर्नेछ ।

१३. केन्द्रीय तथा हाईटेक नर्सरी सञ्चालनका लागि वार्षिक रुपमा तालिम प्राप्त नर्सरी नाईकेको पारिश्रमिक

डिभिजन वन कार्यालयद्वारा संचालित नर्सरीमा कम्तीमा ५ वर्ष नर्सरी सञ्चालनमा कार्य गरेको व्यक्तिलाई सार्वजनिक खरिद ऐन, २०६३ तथा नियमावली, २०६४, प्रदेश सार्वजनिक खरिद नियमावली, २०७६ तथा प्रचलित नर्मसको पालना गरी करार गरी कामकाजमा लगाईने छ । यस्तो करार गर्दा पहिलेदेखि काम गर्दै आएका नाईकेलाई प्राथमिकता दिन सकिनेछ । भुक्तानीको लागि आर्थिक ऐन/नियम बमोजिम राख्नुपर्ने मासिक कार्य सम्पन्न प्रतिवेदन, डोर हाजिरी लगायतका आवश्यक कागजात सहित तोकेको अधिकृतको सिफारिसमा भुक्तानीको व्यवस्था गर्नुपर्नेछ ।

१४. वातावरण संरक्षण तथा सरसफाईका लागि युवा विद्यार्थी, महिला समूह, आमा समूह, वन समूह लगायतलाई समावेश गरी स्वयम् सेवक परिचालन

डिभिजन वन कार्यालय तथा भू तथा जलाधार व्यवस्थापन कार्यालयहरूले आफ्नो कार्यक्षेत्रभित्र वातावरण र सरसफाईको सम्बन्धमा जनचेतना जगाउँदै वातावरण संरक्षण र सरसफाईमा अग्रसर बनाउने उद्देश्यले यो कार्यक्रम राखिएको हो । कार्य सञ्चालन गर्दा स्थानीय युवा क्लब तथा युवा विद्यार्थी, इको क्लब, एन्टिपोचिड युनिट, महिला समूह, आमा समूह, वन समूह (सामुदायिक वन/कबुलियती वन/संरक्षित वन/निजी वन सञ्चाल) आदिमा आवद्ध व्यक्तिहरूलाई स्वयंसेवकको रुपमा संलग्न गराई सञ्चालन गरिनेछ । यो शीर्षकको रकम वातावरण संरक्षण तथा सरसफाई सम्बन्धमा जनचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन, सरसफाई कार्यक्रम सञ्चालन गर्दा कार्यक्रममा खटिने स्वयंसेवकको भत्ता, खाजा, पानी, ब्यानर लगायतमा लागत अनुमान स्वीकृत गराई खर्च गरिनेछ । कार्यसम्पन्न भए पश्चात् भए गरेको कार्यक्रमको विवरण संलग्न व्यक्तिहरूको नामावली, फोटो र बिल भर्पाई सहितको प्रतिवेदन पेश गर्नुपर्ने छ ।

१५. कार्यक्रम सञ्चालन खर्च

कार्यक्रम सञ्चालनको क्रममा आईपर्ने भैपरी खर्च गर्ने प्रयोजनको लागि यो कार्यक्रम प्रस्ताव गरिएको हो । यस शीर्षकमा विनियोजन भएको रकम कार्यक्रम कार्यान्वयनको क्रममा आवश्यक पर्ने खाजा/खाना, पानी, ईन्धन, भत्ता आदि कृयाकलापहरूमा खर्च गर्न सकिनेछ ।

९६. सम्बन्धित संस्थाको सहकार्यमा धार्मिक/ऐतिहासिक/पर्यटकीय/पुरातात्विक स्थानहरूलाई प्रदूषणमुक्त गर्न सरसफाई अभियान संचालन

धार्मिक, सांस्कृतिक, ऐतिहासिक एवम् पुरातात्विक क्षेत्रको वातावरणीय सरसफाई सम्बन्धमा जनचेतना जगाउँदै वातावरण संरक्षण र सरसफाईमा अग्रसर बनाउने उद्देश्यले यो कार्यक्रम राखिएको हो । कार्य सञ्चालन गर्दा स्थानीय तह र प्रदेश सरकारको समन्वय तथा सहकार्यमा सञ्चालन गरिनेछ । यो कृयाकलापलाई थप प्रभावकारी बनाउन स्थानीय वातावरण संरक्षण क्लब, टोल विकास समिति, आमा समूह, वन समूह, वातावरण अभियन्ता लगायत यस्तै प्रकृतिका संघ संस्था/व्यक्ति मार्फत समेत सञ्चालन गर्न सकिनेछ । यो शीर्षकको रकम वातावरण संरक्षण तथा सरसफाई कार्य, सरसफाई कर्मको लागि पारिश्रमिक, समन्वय बैठक, प्रचारप्रसार, सरसफाई कर्मको लागि फिल्ड गियर, पञ्जा, मास्क, स्यानिटाइजर, प्राथमिक उपचार कीट, ब्यानर, खाजा, पानी, होर्डिङ बोर्ड आदिमा लागत अनुमान स्वीकृत गराई खर्च गर्न सकिनेछ । कार्य सम्पन्न भए पछि कार्यक्रम संचालन पूर्व र पश्चातको फोटो सहितको प्रतिवेदनको साथ भुक्तानीको लागि पेश गर्नुपर्नेछ ।

९७. नदी खोला किनार/कोरिडोर सरसफाई, हरियाली प्रवर्द्धन कार्यक्रम

नदी किनारको वातावरण सरसफाई सम्बन्धमा जनचेतना जगाउँदै वातावरण संरक्षण र सरसफाईमा अग्रसर बनाउने तथा वृक्षारोपण गरि हरियाली प्रवर्द्धन गर्ने उद्देश्यले यो कार्यक्रम राखिएको हो । कार्य सञ्चालन गर्दा स्थानीय तह र प्रदेश सरकारको समन्वय तथा सहकार्यमा सञ्चालन गरिनेछ । यो कृयाकलापलाई थप प्रभावकारी बनाउन स्थानीय वातावरण संरक्षण क्लब, टोल विकास समिति, आमा समूह, वन समूह, वातावरण अभियन्ता लगायत यस्तै प्रकृतिका संघ संस्था/व्यक्ति मार्फत समेत सञ्चालन गर्न सकिनेछ । यो शीर्षकमा विनियोजित रकम लागत अनुमान स्वीकृत गरी वातावरण संरक्षण तथा सरसफाई समन्वय बैठक, वृक्षारोपण, सौन्दरीकरण, सरसफाई कर्मको लागि पारिश्रमिक र फिल्ड गियर, पञ्जा, मास्क, स्यानिटाइजर, प्राथमिक उपचार कीट, ब्यानर, खाजा, पानी, आदिमा लागत अनुमान स्वीकृत गराई खर्च गर्न सकिनेछ । कार्य सम्पन्न भए पश्चात् बिल भरपाई, फोटो सहितको प्रतिवेदनको साथ भुक्तानीको लागि पेश गर्नुपर्नेछ ।

यस शीर्षकसंग मेल खाने देहाय लगायतका कृयाकलापहरू सञ्चालन हुनेछन् :-

- गोदावरी खोला सरसफाई तथा हरियाली प्रवर्द्धन कार्यक्रम महालक्ष्मी नगरपालिका
- रुद्रमति खोला सरसफाई तथा कोरिडोर हरियाली प्रवर्द्धन, काठमाण्डौ
- स्थानीय तहसँगको समन्वय एवं सहकार्यमा नदीखोलामा मिचाहा प्रजाति विस्थापन, सरसफाई तथा हरियाली कार्यक्रम (मनमती, भद्रमती, बल्लु, कर्रा, राप्ती आदि)
- काठमाण्डौ वडा नं. १०, ११, २९ खोला परिसरमा सौन्दरीकरण तथा हरियाली प्रवर्द्धन, काठमाण्डौ
- धोवी खोला कोरीडोर वृक्षारोपण, बुनपा २, काठमाण्डौ

९८. चित्तल संरक्षणका लागि वन विज्ञान अध्ययन संस्थान हेटौडामा प्लास्टिक जन्य लगायतका फोहर सरसफाई कार्यक्रम

यो कार्यक्रम वन विज्ञान अध्ययन संस्थानको सेरोफेरोमा रहेको चित्तलको समूहलाई संरक्षण गर्ने उद्देश्यले राखिएको हो । विगतको समयमा सो स्थानमा रहेको फोहोरको कारण वन्यजन्तुको बासस्थान र आहारमा पर्न गएको असर न्यूनीकरण गर्ने उद्देश्यले यो कार्यक्रम सञ्चालन गरिएको हो । वन निर्देशनालय र वन विज्ञान अध्ययन संस्थान हेटौडाबीचको आपसी सम्झदारीमा MOU गरी कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ । यो

कार्यक्रम सञ्चालन गर्दा वन विज्ञान अध्ययन संस्थान वा त्यहाँ रहेको विद्यार्थीहरूको सहभागितासँग सम्बन्धित समूह/क्लबसँगको सहकार्यमा सम्पन्न गर्न सकिनेछ । उक्त कार्यक्रम सञ्चालन गर्दा वन निर्देशनालयबाट लागत अनुमान स्वीकृत गराई यो कार्यक्रममा विनियोजित रकम सरसफाईको सामग्री खरिद, खाना/खाजा इत्यादीमा खर्च गर्न सकिनेछ । भुक्तानीको लागि कार्यसम्पन्न प्रतिवेदन, फोटो, बिलभरपाई पेश गर्नुपर्नेछ ।

९९. प्रदेशस्तरीय निजी वन पुरस्कार

प्रदेशस्तरीय उत्कृष्ट निजी पुरस्कारको लागी निर्देशनालयले पुरस्कार छनौट मापदण्ड तयार गरी १५ वटै डिभिजन वन कार्यालयमा छनौटका लागि लेखी पठाउनु पर्नेछ । डिभिजन वन कार्यालयहरूले तोकिएको मापदण्ड बमोजिम निजी वन धनीहरू मध्येबाट उत्कृष्ट निजी वन धनी १ जनालाई सिफारिश साथ छनौट गरी पठाउनु पर्ने छ । प्राप्त सिफारिशका आधारमा तोकिएको मापदण्डका बमोजिम निजी वनहरूको मूल्याङ्कन गरी पुरस्कृत गर्नुपर्नेछ ।

१००. शहरमा जोखिमयुक्त रुखहरूको व्यवस्थापन

शहर बजारमा धनजनमा क्षति पुऱ्याउने जोखिमयुक्त रुखहरूलाई व्यवस्थापन गर्ने उद्देश्यले यो कार्यक्रम प्रस्ताव गरिएको हो । जोखिमयुक्त रुखहरूको व्यवस्थापन गर्दा वन नियमावली, २०७९ मा जोखिमयुक्त रुखको व्यवस्थापन सम्बन्धमा भएको प्रावधान बमोजिम हुनेछ । यस शीर्षकमा विनियोजन भएको रकम लागत अनुमान तयार गरी कटान, मुछान र ढुवानी आदिकार्यमा खर्च गरिनेछ ।

१०१. सचेतनाको लागि प्रचार प्रसार

सहर बजार लगायतका क्षेत्रहरूमा वन, वातावरण संरक्षण तथा जलवायु परिवर्तन, वन डढेलो रोकथाम तथा न्यूनिकरण सम्बन्धी सचेतना एवम् प्लाष्टिक प्रयोगलाई निरुत्साहित गर्न स्थानीयस्तरमा जनचेतना अभिवृद्धि गर्ने अभिप्रायले यो कार्यक्रम प्रस्ताव गरिएको हो । वन, वातावरण संरक्षण तथा जलवायु परिवर्तन, वन डढेलो रोकथाम एवम् न्यूनिकरण सम्बन्धी सचेतना एवम् प्लाष्टिक प्रयोगलाई निरुत्साहित गर्ने सम्बन्धी जानकारी गराउन विभिन्न माध्यमबाट (टिभी, एफ.एम., पत्रिका, अनलाईन) प्रचार प्रसार गरिनेछ । आवश्यकता अनुसार स्थानीय हाट बजारमा Rally गर्ने, माइकिङ गर्ने, पम्पलेट तथा स्टिकर प्रकाशन तथा वितरण समेत गर्न सकिनेछ । कार्यक्रम सम्पन्न भए पश्चात् प्रकाशन गरिएका प्रचारप्रसारका सामग्री, फोटो, खर्चको बिल भर्पाई सहितको प्रतिवेदन पेश गर्नुपर्नेछ ।

यस अन्तरगत निम्न कृयाकलापहरू सञ्चालन गरिनेछः

- प्लाष्टिक व्यवस्थापन सम्बन्धी सचेतना (गोष्ठी/सेमिनार/रेडियो कार्यक्रम Rally and Campaign)
- प्लाष्टिक व्यवस्थापन सम्बन्धी सचेतना
- वातावरण तथा जलवायु परिवर्तन सचेतना अभियान (मोतीदेवी स्मृति केन्द्र काठमाण्डौसँगको सहकार्यमा स्थानीय स्तरमा सञ्चालन)
- महिला सहभागितामा वन तथा वातावरण संरक्षण सम्बन्धी जनचेतना कार्यक्रम
- वातावरण तथा जलवायु परिवर्तन सचेतनाको लागि प्रचार प्रसार
- वन डढेलो रोकथाम तथा न्यूनिकरणका लागि प्रचारप्रसार
- जागौ युवा परिवर्तनका लागि वातावरणीय सचेतना कार्यक्रम चन्द्रगिरी ५ काठमाण्डौ

१०२. सब डिभिजनको कार्यक्षेत्रको बजारमा वातावरण सरसफाई कार्यक्रम (त्रैमासिक रुपमा)

सब डिभिजन वन कार्यलयको कार्यक्षेत्रमा पर्ने बजारहरूमा नजिक रहेका सामुदायिक वन समूह, सुरक्षा निकाय, नागरिक समाज, इको क्लब, स्थानीय जनताहरूसँगको सहकार्यमा त्रैमासिक रुपमा सरसफाई कार्यक्रम आयोजना गर्नुपर्नेछ । यस शीर्षकको रकम खाजा, सञ्चार, पानी, मास्क, पञ्जा, कुच्चो, खरेटो, डोको, डस्टबिन वा सरसफाई सँग सम्बन्धित अन्य आवश्यक वस्तु आदिमा लागत अनुमान स्वीकृत गराई खर्च गर्न सकिनेछ । कार्यक्रम सम्पन्न भए पश्चात् उपस्थिति विवरण तथा फोटो एवम् खर्च बिलभर्पाई सहितको प्रतिवेदन पेश गर्नुपर्नेछ ।

१०३. वन, वातावरण, जलाधार तथा जलवायुसम्बन्धी राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय दिवस/समारोह/सप्ताह

तोकिएको मितिमा वन, वातावरण, सिमसार, जलाधार तथा जैविक विविधता सम्बन्धी राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय दिवस तथा समारोह सञ्चालन गर्ने उद्देश्यले यो कार्यक्रम प्रस्ताव गरिएको हो । यो शीर्षकको रकम मन्त्रालय र मातहतका निकायहरूले लागत अनुमान स्वीकृत गराई हलभाडा, ब्यानर, खाजा/खाना, पानी, इन्धन, सञ्चार, मसलन्द, पुरस्कार तथा प्रमाण-पत्र (हाजिरी जवाफ प्रतियोगिता, निबन्ध प्रतियोगिता, वक्तित्वकला प्रतियोगिता, पेन्टिङ्ग प्रतियोगिता आदिमा) लगायतमा खर्च गर्न सकिनेछ । कार्यक्रम सम्पन्न पछि प्रतिवेदनमा समारोहमा भए गरेका क्रियाकलापहरू, उपलब्धी, उपस्थिति विवरण, कार्यक्रम सञ्चालन गरिएको स्थान, फोटो र खर्च बिल भर्पाई सहितको प्रतिवेदन पेश गर्नुपर्नेछ ।

यस अन्तरगत निम्न कार्यहरू सञ्चालन गर्न हुनेछन्:

- भू संरक्षण दिवस
- सामुदायिक वन दिवस
- विश्व वन दिवस
- सिमसार दिवस
- अन्तराष्ट्रिय जैविक विविधता दिवस
- विश्व वातावरण दिवस
- राष्ट्रिय वृक्षारोपण दिवस
- वन डडेलो सचेतना सप्ताह
- आवश्यकता अनुसार अन्य दिवस

१०४. माइकेनिया लगायत मिचाहा प्रजाति नियन्त्रण तथा व्यवस्थापन

वन क्षेत्रमा माइकेनिया लगायत मिचाहा प्रजातिको प्रकोप नियन्त्रण गरि वन क्षेत्रको संरक्षण तथा व्यवस्थापन गर्ने उद्देश्यका लागि यो कार्यक्रम राखिएको हो । यस शीर्षकमा विनियोजित रकम स्थानीय तह, वन उपभोक्ता समूह एवं निजी क्षेत्रसँग सहकार्य गरी वन क्षेत्रको मिचाहा वनस्पति हटाईने कार्यमा खर्च गर्न सकिनेछ । हटाईएको मिचाहा प्रजातिलाई कम्पोस्ट मल, चारकोल तथा अन्य उद्योगको लागि कच्चा पदार्थ उत्पादन गर्नमा प्रयोग गर्न सकिनेछ । कार्यक्रम सम्पन्न पछि प्रतिवेदनमा कार्यक्रम सञ्चालन गर्नु पूर्व तथा पश्चातको वन क्षेत्रको तस्वीरहरू, कार्यक्रम सञ्चालन गरिएको स्थान र खर्च बिल भर्पाई सहितको प्रतिवेदन पेश गर्नुपर्नेछ ।

१०५.वातावरणीय अनुगमनका लागि आवश्यक मेशीनरी औजार तथा उपकरण खरिद प्रचलित वातावरणीय कानूनमा व्यवस्था भएका मापदण्डहरूको परीक्षण एवं अनुगमनका लागि आवश्यक पर्ने मेशीनरी औजार तथा उपकरण खरिद गर्नका लागि यो कार्यक्रम राखिएको हो । यस शीर्षक अन्तर्गतका कार्य गर्दा प्रचलित सार्वजनिक खरिद ऐन तथा नियमावली अनुसार खरिद गर्नुपर्नेछ ।

१०६.लोपोन्मुख तथा बहुमुल्य प्रजातिहरूको बहुवर्षीय बिरुवा उत्पादन तथा वितरण (वनस्पति अनुसन्धान केन्द्रको सहयोगमा)

यस शीर्षक अन्तर्गतको रकम वनस्पति अनुसन्धान केन्द्रको सहयोगमा प्रचलित नर्मश, सार्वजनिक खरिद ऐन तथा नियमावली बमोजिम लोपोन्मुख तथा बहुमुल्य प्रजातिहरूको बहुवर्षीय बिरुवा उत्पादन तथा वितरणमा खर्च गरिनेछ । कार्य सम्पन्न भएपछी बिरुवाको प्रजाति, संख्या, खर्चको बिलभर्पाई सहितको प्रतिवेदन पेश गर्नुपर्ने छ ।

१०७.वनस्पति अनुसन्धान केन्द्रको प्राविधिक सहयोगमा मकवानपुर जिल्लाभित्र पाइने दुर्लभ लोपोन्मुख वनस्पति प्रजाति भोटेलहरा लगायत प्रजातिको बासस्थान संरक्षण

वनस्पति अनुसन्धान केन्द्रको प्राविधिक सहयोगमा मकवानपुर जिल्लाभित्र पाइने दुर्लभ लोपोन्मुख वनस्पति प्रजाति भोटेलहरा लगायत अन्य प्रजातिको स्रोत सर्वेक्षण र नक्सांकन गरी सो क्षेत्रमा रहेका स्वस्थ रुख तथा पुनरुत्पादनको संरक्षण, सम्बृद्धि वृक्षारोपण र व्यवस्थापन कृयाकलाप गर्न यो शीर्षकमा विनियोजित रकम खर्च गर्न सकिनेछ । यो कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्दा प्राकृतिक रुपमा रहेका रुखहरू सम्बन्धित सामुदायिक वन तथा कबुलियती वन समूहसँगको समन्वय तथा सहकार्यमा यो कार्य गर्नुपर्नेछ ।

१०८.राष्ट्रिय वनस्पती उद्यान गोदावरीको प्राविधिक सहयोगमा त्रिभुवन पार्क च.न.पा. मा गुलाब उद्यान निर्माण तथा व्यवस्थापन

राष्ट्रिय वनस्पती उद्यान गोदावरीको प्राविधिक सहयोगमा त्रिभुवन पार्क च.न.पा. मा गुलाब उद्यान निर्माण तथा व्यवस्थापन गरि पर्यापर्यटन प्रवर्द्धनको लागि यो कार्यक्रम राखिएको हो । यो कार्यक्रम प्रचलित सार्वजनिक खरिद ऐन तथा नियमावलीमा भएको प्रावधान अनुसार गर्नुपर्दछ ।

१०९.फोहर व्यवस्थापन गर्न waste management machine खरिद बुढानिलकण्ठ २ काठमाडौं

वातावरण संरक्षण तथा फोहर व्यवस्थापन गरि वातावरणमा स्वच्छता कायम गर्ने उद्देश्यले सम्बन्धित स्थानिय तहको समन्वयमा waste management machine खरिद गरी वितरण गर्नका लागि यो कार्यक्रम राखिएको हो । यस शीर्षक अन्तर्गतका कार्य गर्दा प्रचलित सार्वजनिक खरिद ऐन तथा नियमावली अनुसार खरिद गरिनेछ । खरिद गरिएका उपकरण तथा सामग्रीहरू आवश्यकता अनुसार वितरण गरी उपयोगमा ल्याइनेछ । फोहर व्यवस्थापन गर्न मसिनको दिगो संचालन तथा व्यवस्थापनको सुनिश्चितता भए पछी मात्र मसिन खरीद गरिनेछ ।

११०.सामुदायिक वनहरूलाई डढेलो नियन्त्रणका लागि प्रविधि वितरण कार्यक्रम-जिल्ला फेकोफन मार्फत बागमती प्रदेश भर

सामुदायिक वन उपभोक्ता महासंघको सहकार्यमा सामुदायिक वनहरूलाई वन डढेलो नियन्त्रणका लागि आवश्यक पर्ने मेशीनरी उपकरण खरिद र वितरण तथा वन डढेलो नियन्त्रण सम्बन्धी तालिम सञ्चालन गर्नका लागि यो कार्यक्रम राखिएको हो । यस शीर्षक अन्तर्गतका कार्य गर्दा प्रचलित सार्वजनिक खरिद ऐन

तथा नियमावली अनुसार खरिद गरिनेछ । खरिद गरिएका उपकरण तथा सामग्रीहरू आवश्यकता अनुसार वितरण गरी उपयोगमा ल्याइनेछ ।

१११. बहाल सामुदायिक वनमा तुरतुरे धारो मिनिडयाम तथा सिमसार संरक्षण कामको अधुरो निर्माण कार्य सम्पन्न गर्ने, चाँगुनारायण न.पा.८, हवेली, भक्तपुर ।

यस शीर्षक अन्तर्गत चाँगुनारायण न.पा.८, हवेली, भक्तपुरको बहाल सामुदायिक वनमा प्रचलित सार्वजनिक खरिद ऐन तथा नियमावली अनुसार तुरतुरे धारो मिनिडयाम तथा सिमसार संरक्षण कामको अधुरो निर्माण कार्य सम्पन्न गरिनेछ ।

११२. सिमसार क्षेत्र संरक्षण तथा व्यवस्थापन (पुराना पोखरीहरूको स्तरोन्नति समेत)

सिमसार क्षेत्र संरक्षण तथा व्यवस्थापन र विकासको लागि सम्बन्धीत स्थानको अवस्था र आवश्यकता हेरी आवश्यक कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्ने उद्देश्यले यो कार्यक्रम राखिएको हो । कार्यक्रम संचालन गर्दा स्थानीय उपभोक्ता एवं आवश्यकता अनुसार स्थानीय तहसंग समेत समन्वय र सहकार्य गरी त्यहाँ के कस्तो कार्यक्रम संचालन गर्ने हो ? सो को अनुगमन गरी निक्कै गर्नु पर्दछ । यस कार्यक्रमको रकम सिमसार वरिपरिको मिचाहा प्रजाती तथा झाडी हटाउने, फोहोर सरसफाई गर्ने, वृक्षारोपणको लागि बिरुवा खरिद, ढुवानी, वृक्षारोपण, संरचना निर्माण, माटो तथा बालुवाले पुरिएको भए सो समेत खनि हटाउने लगायतका अन्य आवश्यक कार्यहरू प्रचलित ऐन-नियम र नर्सको अधिनमा रही लागत अनुमान स्वीकृत गराई खर्च गर्न सकिनेछ । कार्यक्रम सम्पन्न पश्चात कार्यसम्पन्न प्रतीवेदनको साथ कार्यक्रम कार्यान्वयन गरिएको क्षेत्रको विवरण, नक्सा, भए गरेको कृयाकलापको विवरण, फोटो, विल भर्पाईहरू लगायतका आवश्यक कागजातहरू संलग्न गरी पेश गर्नुपर्ने छ ।

११३. वन डढेलो नियन्त्रण उपकरण तथा सामग्री खरिद/वितरण

वन डढेलो नियन्त्रणका लागि आवश्यक पर्ने मेशीनरी उपकरण तथा सामग्री खरिद गरी वितरण गर्नका लागि यो कार्यक्रम राखिएको हो । यस शीर्षक अन्तर्गतका कार्य गर्दा प्रचलित सार्वजनिक खरिद ऐन तथा नियमावली अनुसार खरिद गरिनेछ । खरिद गरिएका उपकरण तथा सामग्रीहरू आवश्यकता अनुसार वितरण गरी उपयोगमा ल्याइनेछ ।

११४. स्थानीय तहसँगको समन्वयमा वर, पिपल, समी लगायतका चौतारो संरक्षण तथा व्यवस्थापन

स्थानीय स्तरमा सार्वजनिक क्षेत्र लगायतका वन क्षेत्रहरूमा हरियाली प्रबर्द्धन गर्नका लागि धार्मिक तथा वातावरणीय दृष्टिकोणले महत्वपूर्ण प्रजातिहरू वर, पिपल, समीको संरक्षण तथा व्यवस्थापन गर्नका लागि यो कार्यक्रम राखिएको हो । यसमा स्थानीय स्तरमा रहेका चौताराहरूको अभिलेखाङ्कन गर्ने साथै उपयुक्त स्थानमा चौतारोहरूको स्थापना तथा व्यवस्थापन कार्य गरिनेछ । चौताराहरूको निर्माण, मर्मत, रोपण तथा संरक्षण खर्च गर्न सकिनेछ । यसका लागि कुनै सार्वजनिक स्थानमा वन समूह, आमा समूह, क्लब, बजार व्यवस्थापन समितिको सहकार्यमा गर्न सकिनेछ । वन, वातावरण तथा जैविक विविधता सम्बन्धी ऐन, नियमावली, मापदण्ड तथा कार्यविधि छपाई र वितरण

यस कार्यक्रम अन्तर्गत मुख्यतः वन, वातावरण तथा जैविक विविधता सम्बन्धी ऐन, नियमावली, मापदण्ड तथा कार्यविधि छपाई गर्ने कार्यमा मन्त्रालयले लागत अनुमान तयार गरी कार्यान्वयन गर्नुपर्नेछ ।

११५. वातावरण परिषद गठन तथा सञ्चालन

प्रचलित कानून बमोजिम वातावरण परिषद् गठन तथा सञ्चालनका लागि यो शीर्षक अन्तर्गतको रकम खर्च गरिनेछ।

११६. अनुगमन तथा निरीक्षणका क्रममा संकलित नमुनाको परीक्षण खर्च

यो शीर्षक अन्तर्गतको रकम अनुगमन तथा निरीक्षणका क्रममा संकलित नमुनाको परीक्षणको लागि खर्च गरिनेछ। प्रचलित कानूनबमोजिम संकलित नमुना सरकारी वा निजी जुनसुकै प्रयोगशालामा परीक्षण गराउन सकिनेछ।

११७. वातावरण संरक्षण तथा सरसफाई कार्यक्रम सञ्चालन

वातावरणीय सरसफाई सम्बन्धमा जनचेतना जगाउँदै वातावरण संरक्षण र सरसफाईमा अग्रसर बनाउने उद्देश्यले यो कार्यक्रम राखिएको हो। कार्य सञ्चालन गर्दा स्थानीय तह र प्रदेश सरकारको समन्वय तथा सहकार्यमा सञ्चालन गरिनेछ। यो कृयाकलापलाई थप प्रभावकारी बनाउन स्थानीय वातावरण संरक्षण क्लब, टोल विकास समिति, आमा समूह, वन समूह, वातावरण अभियन्ता लगायत यस्तै प्रकृतिका संघ संस्था/व्यक्ति मार्फत समेत सञ्चालन गर्न सकिनेछ। यो शीर्षकको रकम, समन्वय बैठक, प्रचारप्रसार, सरसफाई कर्मीको लागि फिल्ड गियर, पञ्जा, मास्क, स्यानिटाईजर, प्राथमिक उपचार कीट, व्यानर, खाजा, पानी, होर्डिङ बोर्ड आदिमा लागत अनुमान स्वीकृत गराई खर्च गर्न सकिनेछ। कार्य सम्पन्न भए पश्चात् बिल भरपाई, फोटो सहितको प्रतिवेदनको साथ भुक्तानीको लागि पेश गर्नुपर्नेछ।

११८. सब डिभिजनस्तरमा वन क्षेत्रको ज्वलनशील पदार्थ हटाई डढेलो व्यवस्थापन

ढलापडा तथा आर्थिक हिसाबले काम नलाग्ने, वन डढेलोको जोखिम बढाउने जस्ता ज्वलनशील पदार्थहरूलाई वन क्षेत्रबाट हटाउने तथा वन पुनस्थापनाका लागि प्राकृतिक पुनरुत्पान प्रवर्द्धन/वृक्षारोपण कार्यमा समेत खर्च गर्न सकिनेछ। यस कार्यका लागि सम्बन्धित स्थानीय तहसँग समन्वय तथा सहकार्य गर्न सकिनेछ। कार्यक्रम सम्पन्न भए पश्चात् ज्वलनशील पदार्थको विवरण, कार्यक्रम संचालन स्थलको अघि र पछिको फोटो सहितको प्रतिवेदन तयार गरी डिभिजन वन कार्यालयमार्फत मन्त्रालय तथा वन निर्देशनालयमा पेश गर्नुपर्नेछ।

११९. मनकामना टोल विकास सार्वजनिक स्थानमा फोहोरमैला व्यवस्थापन हेटौडा ८, कमाने

वातावरणीय सरसफाई सम्बन्धमा जनचेतना जगाउँदै वातावरण संरक्षण र सरसफाईमा अग्रसर बनाउने उद्देश्यले यो कार्यक्रम राखिएको हो। कार्य सञ्चालन गर्दा स्थानीय तह र प्रदेश सरकारको समन्वय तथा सहकार्यमा सञ्चालन गरिनेछ। यो कृयाकलापलाई थप प्रभावकारी बनाउन स्थानीय वातावरण संरक्षण क्लब, टोल विकास समिति, आमा समूह, वन समूह, वातावरण अभियन्ता लगायत यस्तै प्रकृतिका संघ संस्था/व्यक्ति मार्फत समेत सञ्चालन गर्न सकिनेछ। यो शीर्षकको रकम सरसफाई कर्मीको लागि फिल्ड गियर, पञ्जा, मास्क, स्यानिटाईजर, प्राथमिक उपचार कीट, खाजा, पानी, होर्डिङ बोर्ड, स्ट्याण्ड सहितको डस्टविन आदिमा लागत अनुमान स्वीकृत गराई खर्च गर्न सकिनेछ। कार्य सम्पन्न भए पश्चात् बिल भरपाई, फोटो सहितको प्रतिवेदनको साथ भुक्तानीको लागि पेश गर्नुपर्नेछ।

१२०. भूटनदेवी मन्दिर परिसरको वातावरण संरक्षण व्यवस्थापन प्रदूषण नियन्त्रण, हेटौंडा १० तथा वातावरणीय प्रतिक्रिया समन्वयमा जनचेतना जगाउँदै वातावरण संरक्षण र सरसफाईमा अग्रसर बनाउने उद्देश्यले यो कार्यक्रम राखिएको हो । कार्य सञ्चालन गर्दा स्थानीय तह र प्रदेश सरकारको समन्वय तथा सहकार्यमा सञ्चालन गरिनेछ । यो कृयाकलापलाई थप प्रभावकारी बनाउन स्थानीय वातावरण संरक्षण क्लब, टोल विकास समिति, आमा समूह, वन समूह, वातावरण अभियन्ता लगायत यस्तै प्रकृतिका संघ संस्था/व्यक्ति मार्फत समेत सञ्चालन गर्न सकिनेछ । यो शीर्षकको रकम वातावरण संरक्षण तथा सरसफाई कार्य, सरसफाई कर्मिको लागि पारिश्रमिक, समन्वय बैठक, प्रचारप्रसार, सरसफाई कर्मिको लागि फिल्ड गियर, झाडु, पञ्जा, मास्क, स्यानिटाईजर, आदिमा लागत अनुमान स्वीकृत गराई खर्च गर्न सकिनेछ । कार्य सम्पन्न भए पश्चात् विल भरपाई, फोटो सहितको प्रतिवेदनको साथ भुक्तानीको लागि पेश गर्नुपर्नेछ ।

१२१. वातावरण निरीक्षकबाट प्रदूषण नियन्त्रण, वातावरण संरक्षण तथा वातावरणीय प्रतिवेदन कार्यान्वयनको स्थलगत अनुगमन तथा नियमन

यस शीर्षक अन्तर्गतको रकम प्रदूषण नियन्त्रण तथा वातावरण संरक्षण सम्बन्धी संधिय तथा प्रदेश सरकारले निर्माण गरेका वातावरणीय नियम, निर्देशिका, कार्यविधि वा मापदण्डको परिपालना भए नभएको र वातावरणीय प्रतिवेदन कार्यान्वयनको अवस्था सम्बन्धमा वातावरण निरीक्षकबाट स्थलगत अनुगमन तथा निरीक्षण/नियमनको लागि भ्रमण भत्ता तथा प्रतिवेदन तयारी लागि खर्च गर्न सकिनेछ ।

१२२. प्रदूषण नियन्त्रण, वातावरण संरक्षण तथा वातावरणीय प्रतिवेदन कार्यान्वयनको स्थलगत अनुगमन तथा नियमन

यस शीर्षक अन्तर्गतको रकम प्रदूषण नियन्त्रण तथा वातावरण संरक्षण सम्बन्धी संधिय तथा प्रदेश सरकारले निर्माण गरेका वातावरणीय नियम, निर्देशिका, कार्यविधि वा मापदण्डको परिपालना भए नभएको र वातावरणीय प्रतिवेदन कार्यान्वयनको अवस्था सम्बन्धमा निरीक्षण/नियमनको लागि भ्रमण भत्ता तथा प्रतिवेदन तयारी लागि खर्च गर्न सकिनेछ ।

१२३. ईको क्लब गठन/सञ्चालन एवं विद्यालय संरक्षण शिक्षा अभियान/ सब डिभिजनमा विद्यार्थी ईको क्लब सञ्चालन (पुराना ईको क्लबको सञ्चालन समेत प्रति मावि रु १० हजारको दरले)/ ईको क्लब गठन तथा सञ्चालन

डिभिजन वा सब डिभिजन अन्तर्गत पर्ने सामुदायिक विद्यालयहरूमा माध्यमिक/उच्च माध्यमिक स्तरमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूलाई वन, वातावरण सम्बन्धी सचेतनाको लागि नयाँ ईको क्लब गठन तथा सञ्चालन तथा पुराना ईको क्लबको सञ्चालन गरी वातावरण संरक्षण सम्बन्धी शिक्षा प्रदान गर्न यो कार्यक्रम राखिएको हो । विद्यालय छनौट गर्दा हरेक सब-डिभिजनमा पर्ने गरी सञ्चालन गर्नुपर्नेछ । यो शीर्षकको रकम ईको क्लब गठन र सञ्चालनको क्रममा हुने बैठक, वन वातावरण सम्बन्धी भित्ते पत्रिका प्रकाशन, हाजिरी जवाफ, वक्तित्वकला, न्याली, स्टेशनरी, व्यानर, दिवसको अवसरमा क्लबबाट हुने वृक्षारोपण, कक्षा सञ्चालन लगायतका कृयाकलापहरूमा खर्च गर्न सकिने छ । खर्चको विवरण विद्यार्थीहरू माझ सार्वजनिक गर्नुपर्नेछ ।

१२४. वरण्डाभार वन संरक्षण क्षेत्र आसपासको प्लाष्टिक लगायतको फोहोर व्यवस्थापन

वरण्डाभार वन संरक्षण क्षेत्र आसपासको प्लाष्टिक लगायतको फोहोर व्यवस्थापन गरि वन तथा वातावरण र पारिस्थितिकीय प्रणाली संरक्षण गर्ने उद्देश्यले यो कार्यक्रम प्रस्ताव गरिएको हो । यो शीर्षकको रकम उक्त सरसफाईको कार्य हुँदा खर्च हुने पञ्जा, मास्क, स्थानिटाईजर, प्राथमिक उपचार कीट, स्टिकर, ब्यानर, खाना, खाजा, पानी, इन्धन आदिमा खर्च गर्न सकिनेछ । कार्य सम्पन्न भए पश्चात् बिल भरपाई, प्रतिवेदनको साथ भुक्तानीको लागि पेश गर्नुपर्नेछ ।

१२५. वन तथा वातावरण सम्बन्धी सडकको दुई छेउमा Wall painting/Slogan Board/Poster/Board को

जडान तथा व्यवस्थापन, हेटौडा-५, लट्टिनाथ टोल, मकवानपुर

लट्टिनाथ टोल मकवानपुरको सडकको दायाँ बायाँ, सेवा ग्राहीहरूको बढी आवतजावत हुने ठाउँमा वन, वन्यजन्तु तथा चराचुरुङ्गी र पारिस्थितिकीय प्रणालीको बारेमा जनचेतनामूलक सन्देश दिने खालको भनाई, स्लोगन, Wall painting, Slogan Board, Poster आर्ट आदिको भित्ते लेखन/पेन्टिङ गर्ने अभिप्रायले यो कार्यक्रम राखिएको हो । कार्यक्रम सम्पन्न भएपछि सम्झौता, पेन्टिङ भएको विषय वस्तुको सूची, कुन ठाउँमा गरिएको हो ? सोको विवरण, फोटोहरू र बिलभरपाई पेश गर्नुपर्नेछ ।

१२६. जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी च्छो रोलपा सम्बाद (गौरीशंकर गा.पा. दोलखाको साझेदारीमा)

जलवायु परिवर्तनको असर, सम्भाव्य चुनौती र भावी रणनीति तय गर्नका लागि विशेषज्ञ, प्रभावित स्थानीय समुदाय एवं सरोकारवालाहरूको सहभागितामा विशेष बहस कार्यक्रम च्छो रोलपा ताल रहेको स्थानमा सञ्चालन गर्नका लागि यो कार्यक्रम राखिएको हो । यस शीर्षकमा विनियोजन भएको बजेट सम्बाद कार्यक्रमको प्रचार प्रसार, पूर्व तयारी एवं सम्बाद कार्यक्रम सञ्चालन गर्नका लागि लाग्ने खर्च गर्न सकिनेछ । प्रचलित सार्वजनिक खरिद ऐन र नियमावलीको अधिनमा रही सेवा प्रदायक संस्थाबाट सेवा प्राप्त गरी सञ्चालन गर्न सकिनेछ । कार्य सम्पन्न भए पश्चात् सम्बाद कार्यक्रमका सहभागीहरूबाट प्राप्त राय सुझाव तथा योजना सहितको प्रतिवेदन, कार्यक्रम सञ्चालनको तस्वीरहरू, बिल भरपाई सहित भुक्तानीको लागि पेश गर्नुपर्नेछ ।

१२७. वातावरण संरक्षण तथा सरसफाईको लागि डस्टबिन वितरण कार्यक्रम, नागार्जुन ५ काठमाण्डौ

शहरी क्षेत्रमा बढ्दो वातावरणीय प्रदुषण कम गर्न एवं स्थानीय जनताहरूमा सचेतना अभिवृद्धि गर्नका लागि सार्वजनिक स्थल एवं सडकको दायाँ बायाँ, सेवा ग्राहीहरूको बढी आवतजावत हुने ठाउँमा निस्कने कुहिने तथा नकुहिने फोहोर व्यवस्थापन गर्नका लागि यो कार्यक्रम राखिएको हो । यस कार्यक्रम स्थानीय पालिकासँग समन्वय गरी स्ट्याण्ड सहितको ठुलो साइजको डस्टबिन खरिद गरी वितरण तथा स्थापना गरिनेछ । कार्यक्रम सम्पन्न भएपछि कुन ठाउँमा स्थापना गरिएको हो ? सोको विवरण, फोटोहरू र बिल भरपाई पेश गर्नुपर्नेछ ।

१२८. मन्त्रालयबाट वातावरणीय अनुगमन तथा निरीक्षण

यस शीर्षक अन्तर्गतको रकम संघीय तथा प्रदेश सरकारले निर्माण गरेका वातावरणीय नियम, निर्देशिका, कार्यविधि वा मापदण्डको परिपालना भए नभएको सम्बन्धमा अनुगमन तथा निरीक्षणको लागि भ्रमण भत्ताको लागि खर्च गर्न सकिनेछ । यस अन्तर्गतका क्रियाकलापहरू सञ्चालन गर्दा मन्त्रालयका वातावरण निरीक्षक एवं वन तथा वातावरण मन्त्रालयले तोकेका जिल्ला स्थित वातावरण निरीक्षणको संलग्नतामा संचालन गरिनेछ ।

१२९. लट्टिनाथ टोलमा इश्वरी मार्ग मुख्य सडक र शाखा सडक सरसफाई तथा पूर्वाधार तयारी (Dustbin with stand installation and etc. work) – हेटौंडा-५, मकवानपुर

शहरी क्षेत्रमा बढ्दो वातावरणीय प्रदुषण कम गर्न एवं स्थानीय जनताहरूमा सचेतना अभिवृद्धि गर्नका लागि सार्वजनिक स्थल एवं सडकको दायौं बायाँ, सेवाग्राहीहरूको बढी आवतजावत हुने ठाउँमा निस्कने कुहिने तथा नकुहिने फोहर व्यवस्थापन लगायत सरसफाई सम्बन्धी कार्य गर्नका लागि यो कार्यक्रम राखिएको हो । यस कार्यक्रम स्थानीय पालिकासँग समन्वय गरी स्ट्याण्ड सहितको ठुलो साइजको डस्टबिन खरिद गरी वितरण तथा स्थापना गरिनेछ । कार्यक्रम सम्पन्न भएपछि कुन ठाउँमा स्थापना गरिएको हो ? सोको विवरण, फोटोहरू र विल भर्पाई पेश गर्नुपर्नेछ ।

१३०. आकस्मिक विपद व्यवस्थापन तथा प्राकृतिक प्रकोप न्यूनीकरण कार्यक्रम (तारजाली खरिद तथा वितरण समेत)

वर्षायाम तथा त्यसको अधिपछि वा अन्य समयमा आकस्मिक रूपमा जानसक्ने पहिरो, बाढी र यससँग सम्बन्धित नकारात्मक असरहरूसँगको प्रतिकार्यको लागि यसको लेखाजोखा तथा विश्लेषण गर्दै पहिरो, बाढीबाट हुन सक्ने सम्भाव्य जोखिमहरूको न्यूनीकरण गर्न जिउधन र यससँग जोडीएको महत्वपूर्ण पूर्वाधारहरूको सुरक्षा गर्नु यस कार्यक्रमको मुख्य उद्देश्य रहेको छ । यो कार्यक्रम घर र बस्तिलाई जोखिम हुने गरि पहिरो गएको वा जान सक्ने अवस्था भएमा पहिलो प्राथमिकतामा राखी कार्य सञ्चालन गर्नुपर्नेछ । आकस्मिक रूपमा आईपर्ने यस्ता प्राकृतिक विपदले व्यक्ति वा समुदायको घरवास नै उठीवास हुने वा बस्तीमा पुरै असर पर्न जाने अवस्था भएकोमा पीडित व्यक्तिहरूको उपभोक्ता समिति बनाई कार्य सञ्चालन गर्नुपर्नेछ । तर उपभोक्ता समिति बनाई राहत प्राप्त गर्न कठिनाई हुने वा ढिलो हुने अवस्थामा पीडित व्यक्ति वा समूहलाई कार्यालयबाट तत्काल राहत स्वरूप तारजाली उपलब्ध गराउन सकिनेछ । सो विपदको पूर्व तयारिको लागि तारजाली खरिद गरी राख्नु पर्नेछ र विपदको समयमा सम्बन्धित वडाको र जिल्ला विपद व्यवस्थापन समितिको सिफारिसमा वितरण गर्नुपर्नेछ ।

कार्यान्वयन प्रक्रिया

- विपद प्रतिकार्यको लागि संरक्षण संरचना निर्माण गर्ने हो भने सम्बन्धित वडाको वडा अध्यक्षको अध्यक्षतामा विपद प्रभावित वा लाभग्राहीहरूको भेला/वैठकबाट निर्णय गराई लाभग्राही/विपद प्रभावितहरूको तर्फबाट उपभोक्ता समितिको माग निवेदन तथा उपभोक्ता समिति गठनको निर्णय तथा वडा कार्यालयको सिफारिस पत्र लिनुपर्नेछ । भू तथा जलाधार व्यवस्थापन कार्यालयको प्राविधिकको फिल्ड सर्वेक्षण प्रतिवेदन र सो प्रतिवेदन बमोजिमको लागत अनुमान तयार पारी अन्य नियमित भू-संरक्षण संरचना कार्यान्वयनको प्रक्रिया अवलम्बन गरेर कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्न सकिनेछ ।
- विपद प्रतिकार्यको लागि तार जाली वितरण गर्ने हो भने प्रभावित व्यक्ति, समूह तथा विपद घटनाको विवरण सहित उपलब्ध गराउनुपर्ने तारजाली संख्या खुलेको सम्बन्धित वडा कार्यालयको सिफारिस पत्रको आधारमा आवश्यक संख्यामा तारजाली उपलब्ध गराउन सकिनेछ ।
- विपद प्रतिकार्यको लागि तारजाली खरिद तथा आकस्मिक संरक्षण संरचना निर्माण कार्य प्रचलित सार्वजनिक खरिद ऐन तथा नियमावली बमोजिम गर्नुपर्नेछ ।

प्राथमिकिकरण/स्थल छनौट : आकस्मिक विपद व्यवस्थापन तथा प्राकृतिक प्रकोप न्यूनीकरण कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्दा देहायमा उल्लेख भएको क्षेत्रलाई क्रमशः प्राथमिकता दिईनेछः

- निजी घर, मानव बस्ती, विद्यालय, स्वास्थ्य चौकी, अस्पताल, सरकारी कार्यालय र सोको भौतिक संरचना, खेतीयोग्य जमीन, पुरातात्विक धार्मिक सांस्कृतिक सामुदायिक तथा सामाजिक क्षेत्रसँग सम्बन्धित संरचनाहरू र विकासका पूर्वाधार लगायत अन्य संवेदनशील क्षेत्रहरू।

विपत जोखिम न्यूनीकरण तथा प्राकृतिक प्रकोप व्यवस्थापन

१३१. पहिरो तथा गल्छी उपचार

वर्षादको पानी लगायत अन्य प्राकृतिक/कृत्रिम कारणले गएको वा जानसक्ने पहिरो, खहरे तथा गल्छीबाट हुन सक्ने सम्भाव्य जोखिमहरूको न्यूनीकरण गर्दै जिउधनको रक्षा, महत्वपूर्ण विकासका पूर्वाधारहरू तथा अन्य वातावरणीय पक्षहरूको संरक्षण गर्नु यस कार्यक्रमको मुख्य उद्देश्य रहेको छ । कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्दा वृक्षारोपण र बायोइन्जिनियरीडका लागि स्थान उपलब्ध भएसम्म कुल बजेटको कम्तिमा १०% (दश प्रतिशत) यस्ता कार्यहरू जस्तै घांस, बाँस, अमृसो, उपयुक्त फलफुलका बिरुवाहरू रोपणमा खर्चिनु पर्नेछ ।

यस अन्तर्गत निम्न कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्न सकिने छ ।

- भल तर्काउने कुलो, नाला, चेकड्याम, रिटेनिड वाल / ब्रेस्टवाल निर्माण ।
- Sediment, debris flow control structures construction
- अन्य इन्जिनियरिङ संरचना निर्माण ।
- बायो इन्जिनियरिङ संरचना तथा संरक्षण वृक्षारोपण ।
- प्रतिवेदन तयारी तथा पार्श्वचित्र प्रकाशन ।

कार्यान्वयन प्रक्रिया

- सम्बन्धित वडाको वडा अध्यक्षको रोहवरमा लाभग्राहीहरूको भेलाबाट निर्णय गराई लाभग्राहीहरूको माग निवेदन ।
- सम्बन्धित वडा कार्यालयको सिफारिस पत्र ।

स्थल छनौट: मानव बस्ती, खेतवारी, विद्यालय, स्वास्थ्य चौकी, अस्पताल, अन्य सरकारी भौतिक संरचना, खेतीयोग्य जमीन, पुरातात्विक धार्मिक सांस्कृतिक सामुदायिक तथा सामाजिक क्षेत्रसँग सम्बन्धित संरचनाहरू, विकासका पूर्वाधार लगायत अन्य संवेदनशील क्षेत्रहरू।

- सरोकारवालाहरूसँग छलफल, परामर्श लिई प्राथमिकता र संभाव्यता तथा आवश्यकता र हुन सक्ने क्षतिको आधारमा कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने स्थान छनौट गरिनेछ ।
- सरोकारवालहरूसँग अन्तरक्रिया: प्रत्यक्ष प्रभावित समुदाय तथा प्रभावित क्षेत्रको जल प्रवाह प्रणाली (खोला, खहरे, गल्छी) र सम्मुखमा रहेका बस्ती समुदाय त्यस क्षेत्रमा रहेका वडाका प्रतीनिधिहरू, उपभोक्ता समूह वा समिति तथा अन्य सरोकारवाला निकायहरूसँग कार्यक्रम कार्यान्वयन तथा सञ्चालनका लागि आवश्यक समन्वय, सहयोग तथा सहकार्यका लागि छलफल गरिनेछ ।
- सर्भे, डिजाइन तथा लागत अनुमान: यसमा स्थलगत नक्शांकन (location map), प्रभावित क्षेत्रको भू उपयोग देखिने खेसा नक्शा, माटो तथा भूबनौटको अवस्था, प्रकोपको प्रकृति (Mud flow, debris flow, gulley erosion, size etc) तथा प्रभावित हुने घरपरिवार, संरचना वा संरक्षित हुने घर जग्गा जमीनको क्षेत्रफल आदि विषयहरू समावेश हुनेछन् ।
- उपभोक्ता समितिसँग कार्य सम्झौता, खर्चस्रोत बाँडफाँड, कार्यक्रम सञ्चालन, जनसहभागिता परिचालन, समूह सहजीकरण तथा सम्पन्न योजना सम्बन्धित समुदायलाई हस्तान्तरण गरिनेछ ।

- सुपरभिजन तथा अनुगमन र मूल्याङ्कन (कार्यक्रम कार्यान्वयनको हरेक चरणमा तथा आवश्यकता अनुसार) गरिनेछ।
- स्वीकृत वार्षिक कार्यक्रम सार्वजनिक खरिद ऐन, २०६३ तथा सार्वजनिक खरिद नियमावली, २०६४ र प्रदेश सार्वजनिक खरिद नियमावली, २०७६ को प्रावधान बमोजिमको प्रकृया अपनाई कार्यान्वयन गर्न गरिने छ।

१३२. खहरे नियन्त्रण

खहरेखोला नियन्त्रण आर्थिक र सामाजिक सुरक्षा तथा पारिस्थितिकीय प्रणाली संरक्षणको दृष्टिकोणले संवेदनशील छ। वर्षाको समयमा आउने बाढीबाट खहरे खोला आसपासका खेतीयोग्य जमीन र घरबस्तीको संरक्षण गर्नुका साथै सम्बन्धित नदीको जलाधार क्षेत्रको एकीकृत व्यवस्थापनबाट समग्र सामाजिक तथा पारिस्थितिक प्रणाली संरक्षण गर्नु नै यस कार्यक्रमको मुख्य उद्देश्य हो। कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्दा वृक्षारोपण र बायोईन्जिनियरीङका लागि स्थान उपलब्ध भएसम्म कुल बजेटको कमिमा १०% (दश प्रतिशत) यस्ता कार्यहरू जस्तै घांस, बाँस, अमृसो, उपयुक्त फलफुलका विरुवाहरू रोपणमा खर्चिनु पर्नेछ। यस कार्यक्रम अन्तर्गत निम्न क्रियाकलापहरू सञ्चालन गर्न सकिने छन्।

- तटबन्ध/बाँध, संरक्षण पर्खाल
- स्पर/रिभेटमेन्ट
- भल तर्काउने नाला
- थिगेन रोक्ने संरचना
- चेकड्याम
- जल प्रवाहको व्यवस्थापनको लागि हरित प्रविधि विकास (slope stabilization through bio-engineering /vegetative measures /tree, grass planting) on the bank.
- प्रतिवेदन तयारी तथा पार्श्वचित्र प्रकाशन।

कार्यान्वयन प्रक्रिया

- सम्बन्धित वडाको वडाअध्यक्षको रोहवरमा लाभग्राहीहरूको भेलाबाट निर्णय गराई लाभग्राहीहरूको माग निवेदन।
- सम्बन्धित वडा कार्यालयको सिफारिस पत्र।

प्राथमिकीकरण / स्थल छनौट : मानव बस्ती, खेतवारी, विद्यालय, स्वास्थ्य चौकी, अस्पताल, अन्य सरकारी भौतिक संरचना, खेतीयोग्य जमीन, पुरातात्विक धार्मिक सांस्कृतिक सामुदायिक तथा सामाजिक क्षेत्रसँग सम्बन्धित संरचनाहरू, विकासका पूर्वाधार लगायत अन्य संवेदनशील क्षेत्रहरू।

- आधारभूत तथ्याङ्क सङ्कलन।
- वस्तु स्थितिको विश्लेषण, अध्ययन अनुसन्धान, अन्तरक्रिया।
- कार्यान्वयन चरण: उपभोक्ता समिति गठन, सर्भे, डिजाइन तथा लागत अनुमान तयार, उपभोक्ता समितिसँग कार्य सम्झौता, खर्च स्रोत बाँडफाँड, जनसहभागिता परिचालन, समूह सहजीकरण तथा सम्पन्न योजना समुदायलाई हस्तान्तरण।
- सुपरभिजन, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन (कार्यक्रम कार्यान्वयनको हरेक चरणमा तथा आवश्यकता अनुसार) गरिनेछ।

- स्वीकृत वार्षिक कार्यक्रम सार्वजनिक खरिद ऐन, २०६३ नै सार्वजनिक खरिद नियमावली, २०६४ र प्रदेश सार्वजनिक खरिद नियमावली, २०७६ को प्रावधान बमोजिमको प्रकृया अपनाई कार्यान्वयन गर्न गरिने छ।

१३३. वायोइन्जिनियरिङ खोलाकिनार संरक्षण

नदी किनारा स्थिरिकरण तथा नियन्त्रण अर्थिक र सामाजिक सुरक्षा तथा पारीस्थिकीय प्रणाली संरक्षणको दृष्टिकोणले संवेदनशील छ। नदी किनारा स्थिरिकरणका लागि नदी किनारमा संरचना निर्माण गर्दा नदी बहावको स्वच्छता कायम राख्नका लागि प्राविधिक रूपले आवश्यक पर्ने नदीको बहाव क्षेत्र नघटाई संरचना निर्माण गरिनु पर्दछ। खासगरी वर्षाको समयमा आउने बाढीबाट नदी किनार आसपासका खेतवारी, खेतीयोग्य जमीन र घरबस्तीको संरक्षण गर्नुका साथै सम्बन्धित नदीको जलाधार क्षेत्रको एकीकृत व्यवस्थापनबाट सामाजिक तथा पारिस्थितिक प्रणाली संरक्षण गर्नु नै यस कार्यक्रमको मुख्य उद्देश्य हो। कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्दा वृक्षारोपण र वायोइन्जिनियरिङका लागि स्थान उपलब्ध भएसम्म कुल बजेटको कम्तिमा १०% (दश प्रतिशत) यस्ता कार्यहरू जस्तै घांस, बाँस, अमृसो, उपयुक्त फलफुलका विरुवाहरू रोपणमा खर्चिनु पर्नेछ।

यस कार्यक्रम अन्तर्गत निम्न क्रियाकलापहरू सञ्चालन गर्न सकिने छन्।

- तटबन्ध/ बाँध, संरक्षण पर्खाल/खोला तथा नदी किनारमा बाँस रोपण
- स्पर/ रिभेटमेन्ट निर्माण
- पानी निकास व्यवस्थापन
- जल प्रवाहको व्यवस्थापनको लागि हरित प्रविधि विकास- slope stabilization through bio-engineering /vegetative measures (tree, grass planting) on the bank.
- प्रतिवेदन तयारी तथा पार्श्वचित्र प्रकाशन।

कार्यान्वयन प्रक्रिया

- सम्बन्धित वडाको वडा अध्यक्षको रोहवरमा लाभग्राहीहरूको भेलाबाट निर्णय गराई लाभग्राहीहरूको माग निवेदन।

- सम्बन्धित वडा कार्यालयको सिफारिस पत्र।

प्राथमिकिकरण/स्थल छनौट : मानववस्ती/गाउँ तथा शहरक्षेत्र, खेतवारी विद्यालय, स्वास्थ्य चौकी, अस्पताल, अन्य सरकारी भौतिक संरचना, खेतीयोग्य जमीन, पुरातात्विक धार्मिक सांस्कृतिक सामुदायिक तथा सामाजिक क्षेत्रसँग सम्बन्धित संरचनाहरू, विकासका पूर्वाधार लगायत अन्य संवेदनशील क्षेत्रहरू।

- आधारभूत तथ्याङ्क सङ्कलन।
- वस्तु स्थितिको विश्लेषण, अध्ययन अनुसन्धान, अन्तरक्रिया।
- कार्यान्वयन चरण: उपभोक्ता समिति गठन, सर्भे, डिजाईन तथा लागत अनुमान तयार, उपभोक्ता समितिसँग कार्य सम्झौता, खर्चस्रोत बाँडफाँड, जनसहभागिता परिचालन, समूह सहजीकरण तथा सम्पन्न योजना समुदायलाई हस्तान्तरण।
- सुपरभिजन, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन (कार्यक्रम कार्यान्वयनको हरेक चरणमा तथा आवश्यकता अनुसार) गरिनेछ।

- स्वीकृत वार्षिक कार्यक्रम सार्वजनिक खरिद ऐन, २०६३ तथा सार्वजनिक खरिद नियमावली, २०६४ र प्रदेश सार्वजनिक खरिद नियमावली, २०७६ को प्रावधान बमोजिमको प्रकृया अपनाई कार्यान्वयन गर्न गरिने छ।

१३४. स्थान विशेष भू-संरक्षण कार्यक्रमहरू

विनियोजित कार्यक्रम तथा बजेट अन्तर्गत ठाउँ तोकिएका भू-संरक्षण कार्यक्रमहरू कार्यान्वयन गर्दा उक्त स्थानको प्राविधिक सर्वेक्षण र संरक्षण संरचनाको डिजाईनको आधारमा सम्बन्धित प्रदेशसभा सदस्य, स्थानीय तह (वडा/पालिका) संग नजिकको समन्वय स्थापना गरी कार्यान्वयन गर्नुपर्नेछ। स्वीकृत वार्षिक कार्यक्रम सार्वजनिक खरिद ऐन, २०६३ तथा सार्वजनिक खरिद नियमावली, २०६४ र प्रदेश सार्वजनिक खरिद नियमावली, २०७६ को प्रावधान बमोजिमको प्रकृया अपनाई कार्यान्वयन गर्न गरिने छ।

कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्दा वृक्षारोपण र बायोईन्जिनियरीडका लागि स्थान उपलब्ध भएसम्म कुल बजेटको कम्तिमा १०% (दश प्रतिशत) यस्ता कार्यहरू जस्तै घांस, बाँस, अमृसो, उपयुक्त फलफुलका बिरुवाहरू रोपणमा खर्चिनु पर्नेछ। यस कार्यक्रम अन्तर्गत तपशिल बमोजिमका भू-संरक्षण क्रियाकलापहरू समावेश गर्न सकिने छ:

- तटबन्धबाँध/सम्बन्धित स्थानको माग अनुसार विभिन्न किसिमका रिटेनिड वाल/बाँध तथा त्रियष्टवाल (बाँसको छेकबाँध, क्रिबवाल, ब्रसउड चेकड्याम लगायतका बायोईन्जिनियरिङ संरचनाहरू)
- स्पर/ रिभेटमेन्ट/लन्चिड निर्माण।
- पानी निकास तथा व्यवस्थापनका संरचनाहरू।
- जल प्रवाहको व्यवस्थापनको लागि हरित प्रविधिको प्रयोग (slope stabilization through bio-engineering /vegetative measures (tree, grass planting) on the bank.
- प्रतिवेदन तयारी तथा पार्श्वचित्र प्रकाशन।

१३५. उपजलाधार केन्द्रित सहभागितात्मक एकिकृत जलाधार व्यवस्थापन कार्यक्रम (बायोईन्जिनियरीड प्रविधिमा आधारित)

यो कार्यक्रम सबै भू तथा जलाधार व्यवस्थापन कार्यालयको लागि कार्यक्रममा तोकिएको उपजलाधारमा कार्यान्वयन गर्ने गरी बजेट विनियोजन गरिएको छ। यसको लागि निम्न कार्यविधि अवलम्बन गर्नुपर्नेछ:

- तोकिएको उपजलाधारको व्यवस्थापन योजना बनिसकेको भए पुनरावलोकन गर्ने, नबनेको भए बनाउने। सोको लागि विनियोजित कार्यक्रम तथा बजेटको उपयोग गर्न सकिने, विनियोजन नगरिएको भए यसै कार्यक्रमको लागत अनुमान तयार गर्दा छुट्टाईएको कन्टिजेन्स रकमबाट उपजलाधार व्यवस्थापन योजना पुनरावलोकन वा नयाँ योजना बनाउन सकिने। यसको लागि कार्यालयको सहजिकरण, समन्वय र तथ्याङ्कमा कार्यालय बाहिरका विज्ञहरूको परामर्श सेवा खरिद गर्न सकिने।
- तोकिएको उपजलाधारको 'खोलिस, गल्छि, क्षतिग्रस्त जमिन, पहिरो तथा साना खहरे प्रणालीको आधारमा सूक्ष्म जलाधारहरूको पहिचान र नक्शांकन गर्ने। यस्तो सूक्ष्म जलाधार क्षेत्रको भू-स्वमित्व निजी, सार्वजनिक पर्ति, वनक्षेत्र र निर्माणक्षेत्र हुनसक्छन्, सोको एकिन गर्ने, जुन विषय उपजलाधार व्यवस्थापन योजनामा पनि उल्लेख भएको हुनुपर्नेछ।
- चालु आर्थिक वर्षको विनियोजित बजेटले एकिकृत भू-संरक्षण र जलाधार व्यवस्थापनको क्रियाकलापहरू पूरा गर्न सकिने र नतिजा निकाल्न सकिने गरी उपयुक्त साईजको सूक्ष्म जलाधार छनोट गर्ने। यस्तो क्षेत्रमा भू-स्वमित्व सम्बन्धि कुनै किसिमको विवाद भए कार्यक्रम कार्यान्वयन

गर्नुअघि सो विवाद टुड्याएरमात्र भौतिक संरचनाको थालनी गर्नपर्दछ । सोको लागि स्थानीय पालिका तथा सोको वडा जनप्रतिनिधीहरू, अन्य सरकारी तथा गैरसरकारी साझेदार तथा नियमक निकायहरू र लाभग्राही घरधूरी उपभोक्ताहरूसंग परामर्श गर्ने । भू-संरक्षण तथा जलाधार व्यवस्थापन सम्बन्धि क्रियाकलापहरू कार्यान्वयन गर्दैमा भू-स्वमित्वमा कुनै परिवर्तन नहुने सूचना सम्बन्धित सबैमा स्पष्टरूपमा सम्प्रेषण गर्ने ।

- छनोट गरिएको सुक्ष्म जलाधार क्षेत्रको लाभग्राही घरधूरी पहिचान गरी स्थानीय वडा प्रतिनिधिको अध्यक्षतामा भएको बैठक/ भेलाबाट उपभोक्ता समूह तथा समिति गठन गरी स्थानीय पालिकामा दर्ता गर्ने ।
- उल्लेखित सुक्ष्म जलाधार क्षेत्रको क्षतिग्रस्तता र जलाधारिय समस्याको विश्लेषण गरी स्थानीय पालिका तथा सोको वडा जनप्रतिनिधीहरू, अन्य साझेदारहरू र लाभग्राही साझेदारहरूसंगसमेत परामर्श गरी उपयुक्त भू-संरक्षण क्रियाकलापहरू पहिचान गर्ने । यस्ता क्रियाकलापहरू बायोइन्जिनियरीड र कम खर्चिलो भू-संरक्षण प्रविधिमा आधारित, स्थानीय श्रमसिपमा आधारित र स्थानीय लाभग्राही घरधूरी उपभोक्ताहरूले कार्यान्वयन तथा मर्मत संभार गर्नसक्ने एवं सिभिल संरचना र जैविक प्रविधिको उचित संयोजनमा एकिकृत पद्धतिमा कार्यान्वयन गरिने खालको हुनुपर्दछ ।
- यस कार्यक्रम अन्तर्गत सुख्खा ढुंगा, ग्यावियन र ढुंगा तथा सिमेन्ट मसलाको जोडाईमा ढुंगाको रिटेनिड पर्खाल तथा चेकड्याम, माईक्रोपाईलिड सहितको मेशिनरी रिटेनिड वाल, ब्रियस्टवाल, ब्रसउड चेकड्याम, बाँसको छेकवाध र क्रिबवाल, बाँसको पाईलिड तथा बाटलिड, फेसिन, पेलिसेड, ब्रस लेयरिड, बाँस तथा घाँस रोपण र कृषि-वन तथा संरक्षण वृक्षारोपणको काम गर्न सकिनेछ ।
- पहिचान भएका भू-संरक्षण क्रियाकलापहरूको सर्भे, डिजाईन र लागत अनुमान तयार गरी गठित सुक्ष्म जलाधार व्यवस्थापन उपभोक्ता समिति मार्फत सार्वजनिक खरिद नियमावली, २०६४ को नियम ९७ को कार्यविधि अवलम्बन गरी कार्यान्वयन गर्ने ।
- सम्पन्न क्रियाकलापको कार्यान्वयनबाट प्राप्त सूचाकाङ्क सहितको उपलब्धि मुल्यांकन गरिएको संरक्षण पार्श्वचित्र तयार पार्ने ।

१३६. भूमि उत्पादकत्व संरक्षण तथा हरियाली प्रवर्द्धन कार्यक्रम

भूमीको प्रति इकाई उत्पादन क्षमतामा हुन आउने हासलाई नियन्त्रण तथा न्यूनीकरण गर्न भू-क्षमताको आधारमा भूमिको विकास एवं सुधार गर्ने कार्य नै भूमि उत्पादकत्व संरक्षण हो । यो शिर्षकमा विनियोजन भएको बजेट मुख्यतः हरियाली प्रवर्द्धनद्वारा भूमिको उत्पादकत्व संरक्षण गर्ने क्रियाकलापसंग सम्बन्धित छ । यस शिर्षकको रकम निम्न क्रियाकलापमा खर्च गर्न सकिनेछः

- खेतवारी संरक्षणको लागि गर्हासुधार, SALT को माध्यमद्वारा भिरालो जमीनको संरक्षण, कृषि वन तथा बगैँचा स्थापना ।
- बाँस, डालेघास तथा भुईँघाँस रोपण ।
- फलफूल रोपण, घाँस उत्पादन तथा चरण व्यवस्थापन ।
- जैविक संरक्षण प्रविधिको प्रयोग तथा संरक्षण वृक्षारोपणद्वारा क्षतिग्रस्त जमीनको पुनरुत्थान ।

उपरोक्त बमोजिम पहिचान भएका भू-संरक्षण क्रियाकलापहरूको सर्भे, डिजाईन र लागत अनुमान तयार गरी स्थानीय वडा कार्यालयको समन्वयमा स्थानीय लाभग्राही घरधूरीहरूको उपभोक्ता समितिमार्फत सार्वजनिक

खरिद नियमावली, २०६४ को नियम ९७ को कार्यविधि अवलम्बन गरेर कार्यान्वयन गर्न सकिनेछ । कार्य सम्पन्न भएपछि सम्पन्न क्रियाकलापको मुल्यांकन सहितको संरक्षण पार्श्वचित्र तयार गर्नुपर्नेछ ।

१३७. उपजलाधार क्षेत्र प्राथमिकीकरण योजना तयारी

यसको लागि विनियोजित बजेट आफ्नो कार्यक्षेत्र रहेको जिल्लाको कार्यमूलक उपजलाधारहरू पहिचान, सिमाङ्कन तथा नक्शांकन र प्राथमिकीकरण गरी सोको प्रतिवेदन तयार गर्नको लागि छुट्याईएको छ । यो प्रतिवेदन तयार पार्न साविक भू तथा जलाधार व्यवस्थापन विभागद्वारा तयार पारिएको Sub-watershed Prioritization Guideline को अनुसरण गर्नुपर्नेछ । कार्यालयमा उपलब्ध जनशक्तीबाट उपरोक्त कृयाकलाप कार्यान्वयन हुन नसक्ने अवस्थामा प्रचलित सार्वजनिक खरिद ऐन तथा नियमावली बमोजिम परामर्श सेवा खरिद गरी गर्न सकिने छ ।

१३८. उपजलाधार व्यवस्थापन योजना तयारी

यसको लागि विनियोजित बजेट उपजलाधार प्राथमिकीकरण भैसकेको जिल्लाको उपल्लो प्राथमिकतामा परेको उपजलाधारको वा चालु आ.व. २०८१/८२ को लागि उपजलाधार केन्द्रित सहभागितात्मक एकिकृत जलाधार व्यवस्थापन कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्न तोकिएको उपजलाधारको व्यवस्थापन योजना बनाउने कामको लागि खर्च गर्न छुट्याईएकोछ । यो प्रतिवेदन तयार पार्न साविक भू तथा जलाधार व्यवस्थापन विभागद्वारा तयार पारिएको Watershed Management Planning Guideline को अनुसरण गर्नुपर्नेछ । कार्यालयमा उपलब्ध जनशक्तीबाट उपरोक्त कृयाकलाप कार्यान्वयन हुन नसक्ने अवस्थामा प्रचलित सार्वजनिक खरिद ऐन तथा नियमावली बमोजिम परामर्श सेवा खरिद गरी गर्न सकिने छ ।

प्रदेश सचिव
सा. कृष्ण प्रसाद सिलवाल
मन्त्री